

OTDK-dolgozat

2023

BABEŞ-BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM
FÖLDRAJZ KAR



**EGY ERDÉLYI SIKERTÖRTÉNET, AVAGY A BONCHIDAI BÁNFFY-
KASTÉLY FESZTIVÁLTURISZTIKAI ÉRTÉKVÁLTÁSA**

**A TRANSYLVANIAN SUCCESS STORY: THE TRANSFORMATION OF
THE BÁNFFY CASTLE IN BONCHIDA IN CASE OF FESTIVAL
TOURISM**

Szerző: Mészáros Boglárka-Ágnes

Konzulens: dr. Máthé András-Árpád

Kézirat lezárásának dátuma: 2022.07.01

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS	1
2. CÉLKITŰZÉSEK ÉS MÓDSZERTAN	1
3. A FESZTIVÁLTURIZMUSRÓL ÁLTALÁBAN.....	3
3.1. A FESZTIVÁL FOGALMI MEGHATÁROZÁSA	3
3.2. A FESZTIVÁLOK SZEREPE A TURIZMUSIPARBAN.....	3
3.2.1. A fesztiválok turisztikai jelentősége hazai viszonylatban	4
3.3. A KASTÉLYOK, MINT FESZTIVÁLTURISZTIKAI HELYSZÍNEK	6
4. A BÁNFFY-KASTÉLY, MINT AZ ELECTRIC CASTLE FESZTIVÁL ELSŐSZÁMÚ SIKERTÉNYEZŐJE.....	7
4.1. A BÁNFFYAK	8
4.2. AZ „ERDÉLYI VERSAILLES”	9
4.3. A PUSZTULÁS SZÉLÉN.....	11
4.4. A KASTÉLY RESTAURÁCIÓS SZAKASZAI ÉS JELENLEGI RENDELTETÉSE	12
4.5. JÖVŐBELI FEJLESZTÉSI ELKÉPZELÉSEK	15
4.6. TÁMOGATÁSI ERŐFORRÁSOK	15
5. AZ ELECTRIC CASTLE FESZTIVÁL EVOLÚCIÓJA ÉS TURISZTIKAI JELENTŐSÉGE.....	16
5.1. CÉLCSOPORT	17
5.2. ÁLTALÁNOS PROGRAMKÍNÁLAT.....	20
5.2.1. Innovációk: a New Media Castle projekt	22
5.3. ÁRKÉPZÉS.....	23
5.4. A LÁTOGATÓSZÁM ÉS A VENDÉGELÉGEDETTSÉG ÖSSZEFÜGGÉSEI	25
5.5. PÉNZÜGYI HÁTTÉR, TÁMOGATÓK.....	27
5.6. MARKETINGESZKÖZÖK	30
5.7. ELNYERT DÍJAK	32
5.8. JÖVŐKÉP	32
6. AZ ELECTRIC CASTLE FESZTIVÁL HATÁSAINAK ELEMZÉSE.....	33
6.1. GAZDASÁGI HATÁSOK.....	33
6.2. TÁRSADALMI HATÁSOK.....	36
6.2.1 A társadalmi hatások lakossági megítélése	37
6.3. KÖRNYEZETI HATÁSOK.....	38

7. AZ ELECTRIC CASTLE FESZTIVÁL SWOT ANALÍZISE	41
8. KÖVETKEZTETÉSEK	41
9. ÖSSZEFOGLALÁS	43
IRODALOMJEGYZÉK.....	47
MELLÉKLETEK	I
1. MELLÉKLET	II
2. MELLÉKLET	II
3. MELLÉKLET	II
4. MELLÉKLET	III
5. MELLÉKLET	III
6. MELLÉKLET	III

1. BEVEZETÉS

Dolgozatom témájának kiválasztásakor igyekeztem előtérbe helyezni saját érdeklődési körömet. A kastélyok iránti odaadásom meglehetősen mélyről gyökerezik, korábbi kutatásaimat szintén a kastélyturisztikai potenciál felmérésére alapoztam, emellett gyakorlati tapasztalatokkal is rendelkezem a kulturális rendezvényszervezés területén. Az elméleti ismereteim elmélyítése érdekében feltett szándékomban állt ezen témánál maradni, azonban ezúttal történelmi épített örökségünk fesztiválturisztikai értékváltásának vizsgálatát helyeztem kutatásom középpontjába. Ki szeretném deríteni, milyen mértékű turisztikai potenciállal rendelkezik hazánk egyik legjelentősebb zenei fesztiválja, melynek Erdély legnagyobb főúri rezidenciája ad otthont. Milyen előnyökre, esetleg hátrányokra tett szert a bonchidai Bánffy-kastély az Electric Castle fesztivál jelenlétének köszönhetően? Milyen társadalmi, környezeti hatásokat idéz elő ezen nagyszabású rendezvény a helyi lakóközösség körében? Kutatásomban főként ezeket a kérdéseket próbáltam megválaszolni.

A dolgozat szerkezetét tekintve öt fő részre és további alrészekre osztható fel. Első felében a fesztiválturizmus elméleti vonatkozásait fogom bemutatni a kastélyok, mint fesztiválhelyszínek példáján keresztül, különös tekintettel a hazai fesztiválpiac helyzetének alakulására vonatkozóan, valamint megnevezem az alapvető célkitűzéseket, az alkalmazott kutatási módszereket. A második fejezetben a Bánffy-kastély fejlődési éráit, annak jövőbeli fejlesztési terveit, állandó anyagi támogatóinak nélkülözhetetlen szerepét ismertetem.

Az Electric Castle fesztivál teljeskörű vizsgálatára a harmadik, negyedik, illetve ötödik fejezetben kerül sor, különös tekintettel a fesztivál evolúciós szakaszaira, keresleti és kínálati oldalának bemutatására, dimenzióira, marketingeszközeire, pénzügyi hátterére, fogyasztói megítélésére, jövőképeire kiterjedően. Mindemellett a fesztivál gazdasági-turisztikai, társadalmi és környezeti hatáselemzése is a kutatás szerves részét képezi, egy a kutatott fesztivál erősségeit, gyengeségeit, lehetőségeit és veszélyeit vizsgáló SWOT analízissel kiegészülve.

2. CÉLKITŰZÉSEK ÉS MÓDSZERTAN

Dolgozatom keretében a Kolozs megyében található bonchidai Bánffy-kastély fesztiválturisztikai értékváltásának körülményeit vizsgálom, az Electric Castle zenei fesztivál

példáján keresztül. Ilyenformán, a kutatás alapvető célja meghatározni, milyen mértékű gazdasági-turisztikai potenciállal rendelkezik hazánk egyik legjelentősebb zenei fesztiválja, illetve milyen szerepet tölt be a kastély és a helyi lakóközösség életében. Ezekhez mérten a kutatás során a következő hipotézisekből indultam ki:

H1: Az Electric Castle fesztiválnak köszönhetően az Erdélyi Versailles-ként emlegetett Bánffy-kastély felkerült a turistatérképre, országos és nemzetközi ismertségre tett szert.

H2: Az Electric Castle fesztivál a romániai fesztiválpiacon egyik legnagyobb szereplőjévé nőtte ki magát.

H3: Az Electric Castle fesztivál gazdasági-turisztikai előnyei helyi, megyei, regionális és nemzeti szinten egyaránt érzékelhetők.

„A hipotézisek alapvető funkciója a legfontosabb gondolati csomópontok és a hozzájuk kapcsolható adatok és összefüggések felmérésének megkönnyítése a feltételezett elméleti összefüggések vizsgált adatokkal való tesztelése által.” (BODROGAI, 2019) A megadott hipotézisek igazolása vagy elvetése ekképpen nem befolyásolja a dolgozat tudományos értékét.

Ami az alkalmazott kutatási módszereket illeti, a dolgozat szekunder és primer forrásokon alapul, így a kutatás másodlagos, illetve elsődleges vizsgálatokból származó információkat közöl.

Szekunder forrásokra támaszkodva mélyrehatóan kutattam a fesztiválturizmus elméleti háttereit, a MeRSZ, a CEEOL (Central and Eastern European Online Library), valamint a ResearchGate online könyvtárainak a témában írt releváns szócikkeit, esettanulmányait, internetes kiadványait felhasználva. A kutatás egyik lényeges szegmensét képező bonchidai Bánffy-kastély evolúciós szakaszainak, mai jelentőségének feltérképezéséhez részletes szakirodalmi anyag állt rendelkezésemre. Ugyanakkor az Electric Castle fesztivál teljeskörű vizsgálatához a Nemzeti Statisztikai Hivatal (INS), hivatalos intézmények mennyiségi adatait, a már említett szaktanulmányok, különböző tudományos publikációk, illetve több, a Turizmus Bulletinben, Tér és Társadalomban megjelent folyóiratcikk, elektronikus formában elérhető napilapcikk kvantitatív és kvalitatív adatait használtam fel.

A szekunder források fontos részét képezik a 2014 és 2021 közötti időszakban az Electric Castle fesztivál szervezőivel, a Transylvania Trust Alapítvány elnökével készített strukturált, illetve félig-strukturált interjúk. Ezenfelül a fesztivál helyi lakóközösségre gyakorolt hatásainak

releváns felmérése érdekében az egyes bonchidai lakosokkal, a község polgármesterével, az ortodox egyház helyi képviselőjével készült mélyinterjú tartalmi elemeit is bevontam a kutatásba.

A primer kutatás keretében strukturált interjút készítettem a Transylvania Trust Alapítvány munkatársával, elektronikus levélváltás formájában.

3. A FESZTIVÁLTURIZMUSRÓL ÁLTALÁBAN

3.1. A FESZTIVÁL FOGALMI MEGHATÁROZÁSA

A fesztivál fogalma hagyományos értelmezésben a nagyszabású, nemzetközi résztvevőkkel megrendezett ünnepi játékokra, előadás-sorozatokra, művészeti rendezvényekre vonatkozott, azonban jelentése mára kibővült. Immár a kisebb, helyi, vagy regionális vonzerővel bíró rendezvények is a fesztivál nevet viselik magukon. (JÁSZBERÉNYI, ZÁTORI, ÁSVÁNYI, 2017) Másfelől meglehetősen széleskörű, akár országoként eltérő értelmezésének köszönhetően nem rendelkezik egységes, nemzetközileg elfogadott fogalmi meghatározással.

A jelen kutatásban vizsgált fesztivál földrajzi dimenzióira való tekintettel, mindenekelőtt a hazai vonatkozású meghatározásokból szükséges kiindulnunk. A román nyelv értelmező szótára egy kifejezetten szűk keretet szab a fesztivál definíciójának: „A fesztiválok olyan ünnepi jellegű, alkalmi, időszakos, nemzeti vagy nemzetközi szintű rendezvények, amelyek különféle kulturális-művészeti területekhez – zene, film, színházi és balettelőadások – köthetők.” (DE, 1993-2009) Ezzel szemben a Magyar Fesztivál Szövetség (MFSz) meghatározása alapján a kulturális és művészeti rendezvények mellett a sport- vagy gasztronómiai események is fesztiválnak minősülhetnek: „Fesztiválnak nevezhető minden olyan – egy vagy több téma köré szerveződő, rendszeresen megrendezésre kerülő, egy vagy több helyszínen történő, meghirdetett programmal rendelkező kulturális, művészeti, gasztronómiai, sport vagy egyéb eseménysorozat, amelynek célja, hogy közönsége részére kiemelten színvonalas, értékközvetítő, minőségi ismereteket is bővítő és egyben szórakoztató, szabadidős közösségi élményt nyújtson.” (MFSz, 2008)

3.2. A FESZTIVÁLOK SZEREPE A TURIZMUSIPARBAN

A fesztiválok és a turizmus jelensége több ponton is összekapcsolódik: gazdasági hatásuk révén ösztönzik a turizmust, a kiskereskedelmi, vendéglátó és sok esetben a szállásadó egységeket

többletjövedelemhez juttatják, erősítve a desztináció vonzerejét hozzájárulnak a helyi, környékbeli turisztikai attrakciók látogatottságának növeléséhez. A szakirodalom szerint, ugyanakkor csak azok a fesztiválok rendelkeznek turisztikai hatóerővel, amelyek résztvevői között vannak olyanok, akik látogatása „60 km-es körzeten túli utazással és legalább egyéjszakás ott-tartózkodással jár.” (GETZ, 1991; SULYOK-SZIVA, 2009) A fesztivál turisztikai vonzerejét tovább vizsgálva a fesztivállátogatók motivációjának meghatározása lényeges szempont. Amennyiben a fesztivállátogatás minősül az utazás elsődleges céljának, a fesztivál gazdasági szerepe felértékelődik, mivel vendégéjszakákat és további költést eredményez a desztinációban. (JÁSZBERÉNYI et al., 2017)

A fesztiválok – a kulturális turizmus részeként – a XXI. században kétségkívül a legpiacképesebb turisztikai termékek közé tartoznak. (JÁSZBERÉNYI et al., 2017) E kijelentés mögött számos tényező rejlik: a minőségi szabadidő iránti kereslet fokozódásával, a diszkrecionális jövedelem és a motiváció általános növekedésével fokozatosan megnőtt az igény az autentikus élmények keresésére. Valamennyi fesztivál közös jellemzője a résztvevők számára nyújtott élményhez kapcsolódik. Mindannyian maradandó élményre vágyunk az esemény jellegétől függetlenül. Az élmény hatást gyakorol az érzelmekre, egyfajta szimbolikus jelentőséggel bír. (BEECH, KAISER, KASPAR, 2014) A lehetséges fesztiválélmények skálája meglehetősen széles, a fesztiválok a legtöbb turisztikai termékkel vagy szolgáltatással ellentétben közösségi élményt nyújtanak, megteremtik a találkozások, az emberek közötti interakció és együttlét lehetőségét, ezzel egyidejűleg a helyi kultúra, közösségek, régiók és nemzetek szintjén is értéket teremtenek. (JÁSZBERÉNYI et al., 2017)

3.2.1. A fesztiválok turisztikai jelentősége hazai viszonylatban

Az elmúlt bő egy évtized során Nyugat-Európa mellett a Kárpát-medencében is egyre nagyobb teret hódított a fesztiválturizmus (KOROM, 2019), hozzájárulva az ország gazdasági növekedéséhez, kevésbé ismert helyszínek turisztikai népszerűsítéséhez. A fesztiválturizmus, mint ágazat dinamikus fejlődése a szervező cégek arányában, a látogatószám alakulásában és a bevételeket tekintve egyaránt érzékelhető. A Frames (2019) tanulmányában hangsúlyozza: míg a 2010-ben regisztrált 366 fesztiválszervező cég összesen évi 77,9 millió lej bevételt generált, addig

2018-ban már 1238 cég működött ebben a szektorban 472,6 millió lej hozva az ország gazdaságának.

2019-ben rekordmennyiségű bevételt generáltak a hazai fesztiválok, mintegy 600 millió lej, átlagosan több, mint 1 millióra ugrott a fesztivállátogatók száma, ugyanakkor az eladott jegyeken túl az ágazat mintegy 10 millió lej bevételt generált az értékesített szolgáltatásokból (ellátás, szállásadás, szállítás), különböző termékekből, szponzori támogatásokból.

Az ország gazdasági szempontból legjelentősebb fesztiválja a kolozsvári székhelyű Untold zenei fesztivál, amely 2015-ben került fel a kínálat-palettára, megelőzve az addig vezető, Kolozsvár metropolisz övezetében szervezett Electric Castle-t. A két csúcsfesztiválnak köszönhetően 340-370 millió lej folyik be Kolozs megye gazdaságába, melyek alatt többletjövedelemhez jutnak a kiskereskedelmi egységek, vendéglátók, szállásadók egyaránt. (PENGŐ, 2019) Ugyancsak a gazdasági aspektusnál maradva, 2018-ban kétségkívül az Electric Castle fejlődött a leglátványosabban. A bonchidai fesztivál bevételei 2017-hez képest 51,1 százalékkal nőttek, 26,9 millió lejre, melyet 2019-ben további, szintén jelentős növekedés követett. Az Untold, ugyanakkor nemzetközi tekintetben is élen jár, a fesztivál résztvevők összetétele meglehetősen heterogén, közel 11% a külföldi látogatók aránya.

A tengerparti Neversea fesztivál az elmúlt három évben jelentős mértékben növekedett, 2019-re az ország második legjelentősebb fesztiváljává nőve ki magát. A Frames kutatói szerint a fesztivál lényeges potenciállal rendelkezik tengerparti elhelyezkedésének, a fővárosból való könnyű elérhetőségének köszönhetően. Elképzelhető, hogy a jövőben akár az Untold szintjét is meghaladhatja, amelyet sajnos infrastrukturális problémák terhelnek. Az ország húzóneveit olyan fesztiválok követik, mint a bukaresti Summer Well, a szintén fővárosi Sublime, a nagyszebeni ArtMania, vagy a jászvásári Afterhills.

1. táblázat: Románia legnagyobb fesztiváljainak árbevétele

Fesztivál	2017 (mil. lej)	2018 (mil. lej)	2019 (mil. lej)
Untold	60,0	68,4	90,4
Neversea	18,0	25,6	42,1
Electric Castle	11,0	26,9	35,3
Summer Well	8,4	11,7	13,7
Összesen	97,4	132,6	181,5

Forrás: A romániai cégek listájának (listafirme.ro) hivatalos adatai alapján saját szerkesztés, 2021

A hazai fesztiválok munkahelyteremtő képességét vizsgálva, a Frames adatai szerint a szervező cégek 2018-ban országosan 924 alkalmazottat foglalkoztattak, mely az önkéntesek és szponzorcégek masszív jelenlétével magyarázható.

A hazai fesztiváliparban kétségkívül hatalmas potenciál rejtőzik, a szektorban fennálló szezonális azonban problémát jelenthet: az ország húzófesztiváljai kivétel nélkül a nyári hónapokban kerülnek megrendezésre, így a későtavaszi és koraőszi időszak kihasználatlan marad. A jövőben célszerű lehet az említett periódusra, illetőleg a rövidebb ünnepi időszakokra (karácsony-újév, március 8., december 1. stb.) kiterjeszteni a szektor kínálatát, a turisztikai szezon meghosszabbítása érdekében. Továbbá, a vezető fesztiválok területi koncentrálódásának mérséklése szintén célravezető lehet.

3.3. A KASTÉLYOK, MINT FESZTIVÁLTURISZTIKAI HELYSZÍNEK

„A kastélyok hasznosításának legdinamikusabban fejlődő ága a turisztikai célú működtetés” (PÉTER, 2006), amely lehetővé teszi a műemléképületek társadalmi integrációját, az ebből származó gazdasági előnyök elősegítik azok önfenntartóvá válását.

Számos olyan fesztivál létezik, amely kulturális értékekkel rendelkezik, viszont kommersz programelemeket is felvonultatnak, ezek elsődleges célja ilyenformán a kulturális élményteremtéssel egybekötött szórakoztatás. Ebbe a kategóriába sorolhatjuk a különböző történelmi jelentőségű helyszíneken, műemléképületekben megrendezésre kerülő zenei fesztiválokat.

Tekintve, hogy ezek az épített örökségünk részét képező helyszínek eltérő arányban ugyan, de eleve ismert desztinációk, fontos megvizsgálnunk a fesztivál, mint elsődleges, illetve másodlagos turisztikai termék vonatkozásait. Azokat a fesztiválok, amelyek egy adott desztináció fő turisztikai attrakcióját képezik, az utazás elsőszámú motivációját jelentik, és kifejezetten sok látogatót vonzanak, elsődleges turisztikai terméknek tekintjük. Abban az esetben, ha a fesztivál egy már ismert turisztikai desztinációban kerül megrendezésre, a turisztikai kínálat szempontjából az kiegészítő szerepet tölt be. Ugyanakkor előfordulhat, hogy egy fesztivál kezdetben másodlagos turisztikai termékként idővel „túlnő” a desztináció fő attrakcióján, és átveszi annak szerepét. Bármely helyzet is álljon fenn a fesztiválok, és az ismert történelmi helyszínek, ez esetben a

kastélyok ötvözése számos előnnyel járhat. Egyrészt „a zenei fesztiválokról általánosságban is elmondható, hogy egy különleges helyszín már önmagában eladhatja a fesztivált” (MÜLLER, 2018), másrészt az adott kastélyok jelentősebb, nemzetközi szintű ismertségre tehetnek szert a fesztiválok által, a látogatók száma emelkedik, több bevétel generálódik, amelyet az épület fenntartására fordíthatnak.

Az utóbbi néhány évtizedben egyre több kastély nyitotta meg kapuit a nagyközönség előtt, számos fesztiválnak otthont adva. Több olyan európai kastélyfesztivált említhetünk, amelyek évek óta sikeresen működnek, évente több ezer embert megmozgatva. A teljes mértékben megújuló energiára támaszkodó belgiumi Paradise City fesztivál a XV. században épült Ribancourt-i-kastély parkjában kerül megrendezésre minden év nyarán, különleges élményt nyújtva. A milánói Terraforma fesztiválnak, a barokk stílusú „milánói Kis Versailles-nak” is nevezett Arconati Villát körbeölelő erdő biztosít helyszínt. A háromnapos fesztivál bevételéből a villa történelmi kertjét szeretnék helyreállítani, emellett nagy hangsúlyt fektetnek a fenntarthatóságra és a hulladékcsökkentésre. Az immár kilencedik alkalommal megrendezett horvát Moondance fesztivál, a techno-rajongók kedvelt rendezvénye. A fesztivált szó szerint a Kamerlengo-kastély falai között rendezik meg, az UNESCO világörökségi listán szereplő Trogir városában.

Hazánkban kiemelt jelentőséggel bír az Electric Castle zenei fesztivál, amely úttörőnek számít a hazai kastélyfesztiválok körében. A nagysikerű fesztivál példáját a geryeszegi Teleki-kastély Awake elnevezésű butikfesztiválja követte. A kastélyfesztiválok vonatkozásában új kezdeményezésnek számít a közeljövőben megrendezésre kerülő Zabola Spring Time fesztivál, ami a XX. század elejét eleveníti majd fel, az olteszemi Wonderful Days Romania, vagy a gyalui várkastély Form Days összművészeti fesztiválja.

4. A BÁNFFY-KASTÉLY, MINT AZ ELECTRIC CASTLE FESZTIVÁL ELSŐSZÁMÚ SIKERTÉNYEZŐJE

Mondhatnánk, hogy egy fesztivál tönkretetheti az adott helyszín történelmét, varázsát „viszont az igazság az, hogy soha semmi baja nem volt a kastélynak amiatt, hogy az Electric Castle ott van. Sőt.” (HEGEDÜS, 2017) A Bánffy-kastély és az Electric Castle kölcsönhatásban vannak egymással, az egész fesztivál a kastély, a történelmi értékek fontossága, a régi és új kapcsolata köré

épült fel, ugyanakkor a „fesztiválnak köszönhetően az egész ország felfigyelt erre az értékre, életet hoztak a falak közé, vibráló, őszinte, fiatal életet.” (HEGEDÜS, 2017)

„Kevés olyan kastély van, amelynek történelme ennyire folyamatos, és amelyet a társadalom, a politika sorskereke ugyanakkor az idők folyamán ennyiszor megtaposott volna, pusztítva mindazt az értéket, amit a kastély építtetői, a korábbi értékeket felhasználva újból és újból létrehozta.” (GY. DÁVID, 2001)

A kastély építéstörténete évszázadokat átívelő, fejlődéstörténetében tulajdonképpen három építési szakaszt, illetve állapotot különíthetünk el: az első az 1736-os urbárium által bemutatott „bonchidai jószág”, mely állapot a kastély építéstörténetében ismert legteljesebb kiindulási támpont, ebből fejlődött ki kétszáz év alatt az építési stílusokat szervesen ötvöző együttes. (GY. DÁVID, 2001) Az ezt követő fél évszázad a folyamatos romlás jegyében zajlott egészen a XX. század végéig. A kastély mai állapota képezi a harmadik szakaszt, amely mintegy „jóvátételként a megelőző évtizedek nemtörődömségéért” (GY. DÁVID, 2001), az épület restaurálását, revitalizációját, a kulturális vérkeringésbe való integrációját tűzte ki célul.

4.1. A BÁNFFYAK

A Bánffy-kastély építését szinte már a kezdetektől végigszövik a Bánffyak szerteágazó nemzetségrendjei (GY. DÁVID, 2001), ilyenformán fejlődéstörténetének áttekintése során nem tekinthetünk el a gyökereiben a tatárjárás idejéig visszanyúló Losonczi Bánffy család eredetének, kiemelkedő személyiségeinek bemutatásától, még ha csak említés szintjén is.

A Bánffy a legrangosabb és legősibb erdélyi főúri családok egyike, melynek első ismert őse Dénes (†1241), szolnoki főispán, nádor, és tárnokmester volt, tőle származtathatók a losonci Losoncziaiak és a losonci Dezsőfiek is. (BICSOK – ORBÁN, 2012)

A losonci Bánffyak 1387-től közel hat évszázadon keresztül birtokolják Bonchidát – „ez ritkaságnak számít Erdélyben, ahol a politikai villongások és az örökösödési szokások, vagy a családok kihalása miatt a birtokok gyakran cseréltek gazdát.” (BICSOK – ORBÁN, 2012)

A Bánffy név egy Dénes nevű dalmát bán fiától, (I.) Lászlótól (1368-1427) ered, a család bonchidai ágát, pedig unokája (I.) György (1448-1489) alapította. A család ezen ága számos jelentős közéleti személyiséget adott (BICSOK – ORBÁN, 2012), többek között Bánffy (IV.) Dénes (1630-1674) államférfit, a korabeli Erdély leggazdagabb főurát, aki a Habsburgoktól bárói

címet szerzett, vagy fia (V.) György (1661-1708), Erdély kormányzója, több vármegye főispánja, fejedelmi tanácsúr és gubernátor, érdemeiért grófi címmel illették.

A XIX. század egyik legkiemelkedőbb személye Bánffy Dezső (1843-1911), politikus, Magyarország miniszterelnöke, az Erdélyi Református Egyházkerület főgondnoka, a család bárói ágának tagja.

Gr. Bánffy (Kisbán) Miklós (1873-1950) a grófi ág egyik legismertebb XX. századi képviselője: író, grafikus, díszlettervező, politikus, a bonchidai Bánffy-kastély utolsó tulajdonosa. Elődeihez képest az állagmegőrzést részesítette előnyben, nem hajtott végre külső módosításokat sem az épületen, sem a kastélyparkon. 1949-ben sorstársaihoz hasonlóan kénytelen elhagyni a családi birtokot, lényegében fiúágon vele halt ki a Bánffyak ezen legújabb grófi vonala is. Egyetlen lánya, Bánffy Katalin (1921-) 1946-ban a budapesti amerikai követség attaséjához ment feleségül, jelenleg Marokkóban él.

4.2. AZ „ERDÉLYI VERSAILLES”

A Bánffy-kastély Erdély egyik legimpozánsabb és egyben legnagyobb főúri rezidenciájaként tartható számon. A műemléképület művészettörténeti jelentősége egyedülálló, aligha találunk olyan erdélyi kastélyt, amely ilyen mértékben tükrözné vissza a változó korok és stílusok szellemét. (KIBELBECK, 2020) Az európai nagy stílusáramlatok magyar és erdélyi változatainak olvasztótégelyeként, joggal viseli magán az „Erdély Verszáliája” vagy, ahogyan Bíró József 1935-ben jellemezte: „Versailles, Shönbrunn és Nymphenburg legkeletibb rokona” jelzőket.

Valószínűsítik, hogy már a XV. században állt Bonchidán egy Bánffy-udvarház, egyes források szerint a kastély első építtetője, br. Bánffy Dénes (1630-1674) a XVII. században ezen udvarházat belefoglalva, a dobokai vár köveit felhasználva kezdte el az építkezési munkálatokat. Ez a reneszánsz stílusú épület azonban az utóbbi három és fél évszázad során eszközölt átalakítások eredményeképpen teljesen elvesztette arculatát. Fia, gr. Bánffy György Erdély első gubernátora kénytelen jelentős mértékben átépíttetni a kastély egyes részeit, melynek szükségességét a kuruc-labanc csatározások indokolták. (BICSOK – ORBÁN, 2012)

A szabadságharc idején az épület jelentős károkat szenvedett: tönkretették a stukkóboltozatokat, megrongálták az ablakok vasrácsait, faragott kőkereteit, a kastély déli fala teljesen romba dőlt. A helyreállítási munkálatokat fia, majd unokája Bánffy (VI.) Dénes (1723-1780), Kolozs vármegyei főispán folytatta, aki 1748-'50 között barokk stílusban építette át, az ő munkálatainak köszönhetően nyerte el a kastély mai formáját. (BICSOK – ORBÁN, 2012) Ebben az időszakban olyan neves építészek dolgoztak Bonchidán, mint Peter Grimmer, aki a díszudvart közrefogó patkóíves együttes, illetve az új monumentális főbejárat tervezőjeként játszik fontos szerepet a kastély fejlődéstörténetében, vagy Johann Eberhard Blaumann, a másik nagyszabású barokk épületrész, az északi szárny megépíttetője.

A barokk jegyében telt XVIII. századi építkezések során létrehozott új épületegyüttes magába foglalta a ma már nem létező lovardát és az istállót, melyekhez különféle gazdasági funkciókat betöltő építmények tartoztak, ilyen volt az udvaron kívül elhelyezkedő malom épülete is, amely önmagában is nemzeti értékű műemléknek számít.

A bonchidai barokk park és a francia szellemű, mintegy 400 holdnyi vadaskert kialakítását az 1750-es évek elején gr. Bánffy Dénes megbízására Johann Christian Erras, marcheggi kertész tervezte meg Schönbrunn és Versailles mintájára. Szimmetrikus hársfaallék, gloriettek – Johann Nachtigall faragta – szobrok, urnák, obeliszek, szökőkutak, a franciaparkok elmaradhatatlan elemei díszítették. Az erdélyi kertek – ellentétben a nyugat-magyarországiakkal – a versailles-i példát a nagy, mesterséges tó kialakításában is követték: Bonchidán egy már meglévő gazdasági funkciójú tavat alakítottak át parkelemmé. (GY. DÁVID, 2001) A kastélykertet egzotikus növények is tarkították, az 1780-as években a délkeleti bástya mellett nagyszabású virágházatot hoztak létre.

A kastély XIX. századi, és egyben utolsó építtetője Bánffy József (†1858) új stílusirányzatok szerint alakíttatja át az ősi birtokot. 1820 táján lebontatta a reneszánsz kaputornyot, a keleti és nyugati szárnyak homlokzatát pedig klasszicista és historizáló stílusban építtette át. (BICSOK – ORBÁN, 2012) A nyugati és északnyugati épületszárny homlokzatának egy része neogótikus külsőt kapott, illetve a négyszögletű, szintén neogótikus óratorony is ekkor épült meg.

Az építkezésekkel párhuzamosan a kastélypark is fokozatosan átalakult: az előző századból örökölt mértani elrendezésű franciaparkot előbb Hermann Sámuel, majd 1831-ben László János tervei alapján Bánffy József romantikus tájkertté, angolparkká alakíttatta át. A szabályos

formavilágot kanyargós ösvények, kerti épületek, padok, pavilonok, kutak, botanikus kert volt hivatott megbontani.

A nagy volumenű építkezések az építtető főúr minden vagyonát felőrölték, így kénytelen volt a birtokot a család bárói ágából származó, később grófi címet szerző Bánffy (VII.) Miklós (1801-1894), Alsó-Fehér vármegyei főispánnak eladni. Őt fia György és unokája Bánffy (Kisbán) Miklós követte a bonchidai uradalom birtokában.

Az államosítás előtti mintegy évszázadban „urai már semmit sem változtattak rajta, csak féltő szeretettel, gonddal őrizték és istápolták minden egyes követ, szobrát, műtárgyát.” (BÍRÓ, 1935; idézi BICSOK – ORBÁN, 2012)

4.3. A PUSZTULÁS SZÉLÉN

A kastély közel négy évszázadot felölelő fejlődéstörténete során számos alkalommal került a pusztulás szélére. Kétségtől a már említett kuruc szabadságharc is mély nyomot hagyott az épület evolúciós folyamatában, a legkegyetlenebb sorcsapást mégis a XX. század sötét eseményeinek sora jelentette.

„A századfordulón átívelő békés korszakot durván zárja le a második világháború végnapjainak pusztító brutalitása.” (GY. DÁVID, 2001) Az 1944 októberében visszavonuló német csapatok lebombázták az épületet, a felbecsülhetetlen értékű bútorzat, a képgyűjtemény, a könyvtár, illetve a levél- és tervrajztár is a lángok martalékává válik.

A háború után a kastélyhoz hasonlóan a park is hanyatlásnak indult: míg a kastély értékeit széthordták, a park fáinak egy részét 1944-'45 telén kiosztották a falu lakosságának tüzelőanyagként, majd a gyümölcsösöket is felszámolták. (GY. DÁVID, 2001)

1949-ben a többi erdélyi társához hasonlóan „társadalmi tulajdonba” került, ami végleg megpecsételte a kastély sorsát. A még lakható részei felett immár a helyi mezőgazdasági termelészövetkezet rendelkezett, míg a park az állami erdészeti hivatal fennhatósága alá került. Az épületegyüttes épen maradt helyiségeibe családokat költöztettek be, a gép- és traktorállomás irodái működtek itt átmenetileg, majd az „új típusú, szocialista embert nevelő” könyvtárnak, raktáraknak, boltoknak, műhelyeknek biztosított helyet. (GY. DÁVID, 2001)

A kastélyt 1963-ban másodjára is felgyújtják, ezúttal Liviu Ciulei *Akasztottak erdeje* c. filmjéhez biztosított díszletet, a forgatás során egy egész épületszárny égett le.

A kastély és parkja egészen a hatvanas évek végéig rohamosan hanyatlani látszik, mígnem „az országosan kibontakozó általános műemlék-restaurálási és állagmegőrző kedv” (GY. DÁVID, 2001) hozadékaként a kolozsvári Tervezőintézet felmérési tervekét készít annak 1968-as állapotáról. Ennek ellenére a konzerválási kísérletek sikertelennek bizonyulnak, így a kastély köveit ezután is építőanyagként használták fel a helyiek, egykori fényűző kertjébe a kilencvenes években futballpálya épült.

4.4. A KASTÉLY RESTAURÁCIÓS SZAKASZAI ÉS JELENLEGI RENDELTETÉSE

Az 1990-es években közös, a romániai Művelődésügyi Minisztérium és a magyarországi Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának megállapodása alapján kezdődtek meg a felújítási munkálatok, azonban ezek is több ízben szüneteltek.

A kastélyegyüttes akkori állapotáról tanúskodik, hogy 2000-ben a World Monuments Watch felvette a világ száz legveszélyeztetettebb épületének listájára. A helyreállítási folyamatban fontos szerepet játszott a nagy-britanniai Institute of Historic Building Conservation, a restaurálási munkálatok fővédnöke Károly walesi herceg, aki több alkalommal is meglátogatta a kastélyt. (BICSOK – ORBÁN, 2012) A bonchidai birtokot a román restitúciós törvények lehetőségével élve Bánffy Katalin 2002-ben visszaperelte, így az jelenleg is jogos örököseinek tulajdonában van.

A felújítási munkálatok több, mint két évtizede a Transylvania Trust Alapítvány koordinálásával zajlanak, 2001-től a British Council és a Román Művelődésügyi Minisztérium kérésére elindított Épített-Örökség Helyreállító Szakképző Program keretében, a kastély a hagyományos mesterségek, építőanyagok és technológiák oktatásának helyszíne.

Az alapítvány 2007-ben 49 évre koncesszionálta a műemléképületet, amely azóta sikeresen elindult a felemelkedés útján.

A helyreállítás folyamatának első lépéseként a szinte teljesen megsemmisült konyhaépületet újjátették fel, 2001-ben sikerült a bástya falait restaurálni, megépítették a kúpos fedélszerkezetet, a bástya földszinti helyiségében pedig megnyitották a kulturális kávézót. Az

évtizedekig fedetlenül álló egyes épületrészek befedését 2014-ben kezdték el, négy évvel később megvalósult a főépület teljes szerkezeti felújítása, 2021 márciusában a kastély ablakainak cseréje is befejeződött.

A legsúlyosabban károsodott Miklós-szárny helyreállítását 2003-ban kezdték el, jelenleg az Épített-Örökség Helyreállító Szakképző Központnak, konferenciateremnek, két apartmannak, valamint irodáknak ad otthont. A díszudvar egykori legszebb épületének tartott barokk istálló ma esküvők szervezésére is alkalmas.

Az anno Erdély egyik legjelentősebb szoborgalériájával rendelkező kastély több, mint nyolcvan műalkotásából mára alig néhány maradt fenn, ezekből *Lost&Found* címmel kiállítást nyitottak az épületben. 2016-ban az épített örökség és az új művészeti kifejezés módok közötti párbeszéd bátorításának szándékával a főépületben létrehozták az *Arts and Crafts Központot*, melynek kapcsán a világ számos pontjából érkező művészek hoznak létre különböző projekteket a kastély külső és belső tereiből inspirálódva. (LŐRINCZ, 2020)

Szintén a Transylvania Trust Alapítvány érdeme a 2001 óta minden évben megrendezésre kerülő épített-örökség helyreállító szakképzés, melynek a Monitorul (2019) szerint elsődleges célja, hogy orvosolja a műemlékvédelem területén fellépő szakember- és szakképzett munkáshiányt. A kéthetes program keretében a résztvevők hazai és külföldi szakemberektől sajátíthatják el a helyreállítás alapelveit és különböző metódusait. Jelenleg három, gépekkel és eszközökkel ellátott oktatóműhelyet működtetnek: kőműves, kőfaragó, ács- és asztalosműhelyekben dolgozhatnak az érdeklődők. Eddig mintegy 27 ország 2500 képviselője vette ki a részét a kastély helyreállítási munkálataiból. A programot 2007-ben az Európai Bizottság *Europa Nostra*¹ nagydíjával illették.

A kastély több ismert rendezvénynek is otthont ad: 2001 óta szervezik meg Bonchidán a Kastély Napokat, amely évente egyszer a régió kulturális sokszínűségét bemutató különböző programokkal várja a látogatókat, az Erdélyi Nemzetközi Filmfesztivál (TIFF) pedig immár hagyományossá vált helyszínének tekinthető.

¹ Európa legrangosabb örökségvédelmi kitüntetése, a szervezet 1978 óta díjazza a műemlék-helyreállításokat

Ahogy azt Berki Tímea, a Transylvania Trust Alapítvány munkatársa elmondja „a kastélyt évente kb. 50 000 ember látogatja, legtöbbször rendezvények alkalmával, de számos külföldi turista azért érkezik, mert ismeri Bánffy Miklós *Erdélyi történet* c. regényét és olvasmányélménye motiválja a kastély felkeresésére. Magyarországi turisták is szép számban érkeznek. A környék iskolái, fiataljai is ellátogatnak Bonchidára.” (BERKI, 2021)

2013 óta a kastély parkja és udvara az évről évre százezreket megmozgató Electric Castle zenei fesztiválnak ad otthont, melynek köszönhetően „népszerűsége, világszintű ismertsége tett szert a fiatalabb generáció körében; a fesztiválozók visszatérő látogatóivá váltak a kastélynak rendezvényen kívül is”. (BERKI, 2021) Töretlen népszerűségéhez az Erdélyben egyedülállónak számító történelmi helyszíne, kulturális sokszínűsége, „zöld” kezdeményezései egyaránt hozzájárulnak.

2. táblázat: A Bánffy-kastély és környezete által betöltött gazdasági-társadalmi funkciók

Idegenforgalmi / kulturális funkciók	Oktatási funkciók	Közösségi funkciók
Electric Castle zenei fesztivál	Épített-Örökség Helyreállító Szakképző Központ	Közösségi terek
	Helyreállítási szaktábor	
Bonchidai Kastély Napok		Konferenciaterem
Erdélyi Filmfesztivál (TIFF)		
Arts and Crafts Központ		
Kulturális Kávézó		
Kastélyszálló		
Étkező		
Kiállítótér		

Forrás: Saját szerkesztés, 2021

A 2. táblázatban a Bánffy-kastély és környezete által jelenleg betöltött különböző gazdasági és társadalmi funkciókat láthatjuk. A kastély leginkább idegenforgalmi, kulturális jellegű szerepet lát el, fesztiválturisztikai szempontból jelentős helyszín, emellett a turisztikai szuprastruktúra elemei is biztosítottak. Ezenfelül oktatási és közösségi funkciókat egyaránt ellát: egyes épületrészeit bérbe adják esküvők, keresztelők, bálók, piknikek, megbeszélések, konferenciák, workshopok, alkotótáborok szervezésére. (Kastély Erdélyben KOALÍCIÓ, 2017)

4.5. JÖVŐBELI FEJLESZTÉSI ELKÉPZELÉSEK

Ahogy a Transylvania Trust Alapítvány elnöke fogalmaz „Bonchida mindig egy laboratórium volt, ahol újabb és újabb közösségi, kulturális és oktatási ötleteket próbáltunk ki. A kastély közösséget épít, és én azt gondolom, hogy ez a kulturális örökség egyes számú feladata a 21. században.” (HEGEDÜS, 2017) Ehhez mérten a következő években számos tervet igyekeznek megvalósítani a Bánffy birtokon.

Az épület romantikus szárnyának földszintjén Bánffy Miklós emlékeret alakítanak ki a Petőfi Irodalmi Múzeummal és az Erdélyi Történeti Múzeummal közreműködésben, „itt a gróf hologramjától kezdve mindenféle újmédiás megoldáson át mutatnánk be Bánffy Miklós személyiségén keresztül azt a transzszilvanizmust, ami számunkra hihetetlenül fontos.” (HEGEDÜS, 2020) Az emeleti részben „a Bánffy családnak lesz egy olyan lakosztálya, amit meg is nyitunk a turisták előtt. Az az elképzelésünk, hogy legyen egy olyan hely, ahol meg tudjuk mutatni, hogyan, milyen bútorok között éltek a Bánffyak.” (HEGEDÜS, 2020) Mindkét esetben ugyanolyan fontosnak tartják a korhű bútorzat visszaállítását, ennek érdekében a restaurátorszaktáborok keretén belül néhány éve ács- és asztalosműhelyeket is működtetnek.

Szintén a tervek között szerepel az istálló kiállítótérként való használata, illetve az épületrészek teljes felújítása után elkezdik a szobrok restaurálását is, hogy azok visszakerülhessenek eredeti helyükre. A kastély lépcsőházának újraépítése – amelyet egykor a híres sakkgurák díszítettek – is a jövőben megvalósítandó cél.

A patkóudvarban „ha az álmunk teljesül, akkor a Bánffy-kastély egy közép-kelet-európai kortárs összművészeti központ lesz. Úgy gondolom, hogy a művészeteken keresztül tudunk túllépni azokon a különbségeken, feszültségeken, amik még most is jelen vannak a régióban. Én nagyon szeretném, ha Bonchida akként kerülne fel a térképre, hogy mindig új, mindig másképp gondolkodó társaság van itt” (HEGEDÜS, 2020) Továbbá remélhetőleg azok a művek, amik itt születnek, ugyanúgy, mint Bánffy Miklós idejében, meghatározók lesznek. (HEGEDÜS, 2020)

4.6. TÁMOGATÁSI ERŐFORRÁSOK

Ismerve a hagyományos képletet, miszerint egy négyzetméter kastély fenntartásához alapvetően egy hektárnyi erdő szükséges, megfelelő anyagi erőforrások hiányában ezen épületek

fenntartása napjainkban nehéz feladat. A kastély 2002-ben újra magánkézbe került, azóta a román állam nem támogatja az épület helyreállítását, illetve egy kormányhatározat értelmében kimondottan a műemlék-felújítást célzó európai uniós támogatásokra nem pályázhatnak. Ilyenformán kiemelten fontos azt különböző kereskedelmi funkciókkal ellátni, hisz az épületnek önfenntartónak kell lennie. (HEGEDÜS, 2020)

A kastély főtámogatója a Kultúra keretprogramon keresztül az Európai Unió, emellett a Norvég Alap, a Headley Trust, a World Monuments Fund, a Getty Grant Program, az NKA, a Nemzeti Kulturális Alapkezelő (AFCN), a Bethlen Gábor Alap, valamint a Communitas Alapítvány támogatta az évek során. (PONT CSOPORT, 2016)

Sok éven keresztül az Electric Castle fesztivál volt az egyetlen olyan romániai támogató, amely közvetlenül az épület felújítására folyósított pénzt: évente bevételének 2%-át, több ezer eurót. (ZSIZSMANN, 2018; BERKI, 2021) 2018-ban a kastély 900 ezer eurós támogatásban részesült a magyar kormány jóvoltából, mely összeget szintén az épület helyreállítására fordíthatnak. Emellett még kisebb támogatásokat kaptak kolozsvári cégektől az Euro GSM-től, a Brontotól és a Special Pro Instalații-től. (PONT CSOPORT, 2016)

A Transylvania Trust Alapítvány elnökének elmondása szerint eddig mintegy 4,3 millió eurót költöttek a felújítási munkálatokra, és körülbelül ugyanannyira szükség lesz még, ahhoz, hogy minden teret és épületet sikerüljön restaurálni. (HEGEDÜS, 2020)

5. AZ ELECTRIC CASTLE FESZTIVÁL EVOLÚCIÓJA ÉS TURISZTIKAI JELENTŐSÉGE

Napjainkban a Kolozsvár metropolisz övezetében található bonchidai Bánffy-kastélyra nem csupán „Erdélyi Versailles”-ként hivatkozhatunk, az épületegyüttes immár nyolc éve az ország egyik legnépszerűbb, Európa legjobb közepes méretű elektronikuszene-fesztiváljának, az Electric Castle-nek ad otthont, melynek köszönhetően a kastély egyszersmind „felkerült a turistatérképre”.

Az Electric Castle fesztivált néhány vállalkozó szellemű kolozsvári fiatal kezdeményezésére két évnyi tervezés után, 2013 júniusában rendezték meg első alkalommal. Az akkor még csak három napos rendezvény iránti kereslet a szervezők minden várakozását

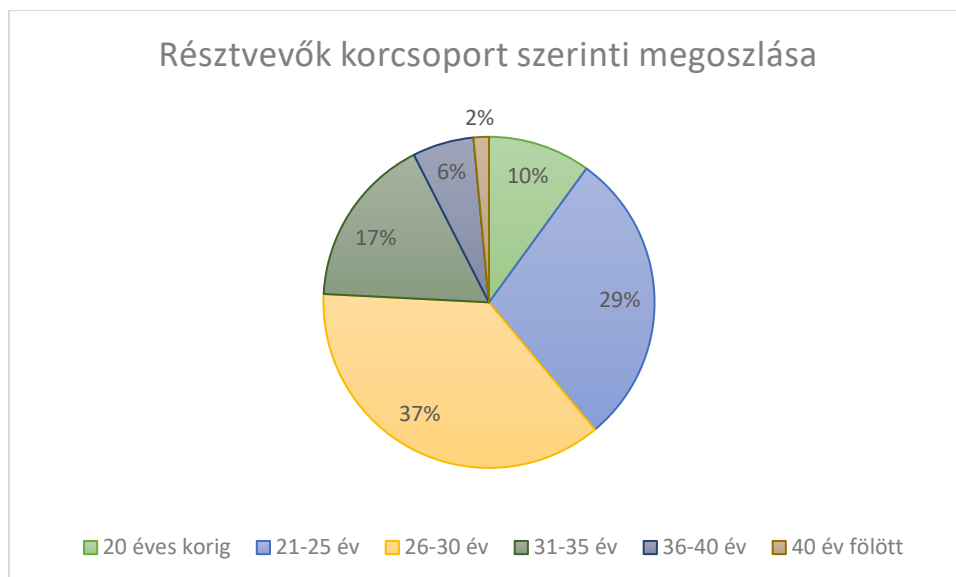
felülmúlta. Több, mint harmincezer hazai és külföldi résztvevő igazolta, hogy az egyedi koncepció, a kultúra ötvözése a jelenkor igényeivel egy követendő irány. „Amint megláttam ezt a helyet éreztem a pozitív kisugárzását. Szervezői tapasztalataimból tudom, hogy egyes helyszínek bizonyos energiát képesek közvetíteni.” (NEGREA, 2014) „Hiányát éreztük egy mesebeli fesztiválnak Romániában, és mivel szeretünk új, a megszokottól eltérő környezetet teremteni, a Bánffy-kastély tűnt a legideálisabb helyszínnek. Az egész fesztivál egy komplett élményt nyújt, és a kastély fontos része annak a történetnek, amit próbálunk megalkotni.” (VANCA - ȘULEA, 2014)

Amióta a kastély felújítása kezdetét vette, a Transylvania Trust Alapítvány eltökélt szándéka azt élettel megtölteni, emberekkel teli közösségi térré alakítani „a cél az, hogy minél több embert vonzzunk be a kastélyba, hogy alakuljon ki egy olyan réteg, aki élvezzi a kastélyt, akinek szüksége van a kastélyra, akinek nyújt valamit a kastély. Ez a fesztivál az egyik legjobb példa arra, hogy ez sikerült.” (HEGEDÜS, 2017)

5.1. CÉLCSOPORT

A hallgatósággal való folyamatos kommunikáció a fesztivál egyik legfontosabb mozgatórugója. Minden széria újratervezése a résztvevők visszajelzései alapján valósul meg, hisz „mindent összevetve, ez az ő fesztiváljuk.” (NEGRUȘA – MURAREANU, 2020)

A fesztivál PR menedzserének elmondása szerint az egyensúly megteremtésére törekednek, éppen ezért úgy a 18, mint a 30 év fölötti korosztályt is igyekeznek megszólítani. (VANCA, 2019) Ahogyan az esemény művészeti igazgatója fogalmaz „a fesztivál célcsoportja lényegében a sokszínűséget kedvelő intelligens ember.” (NEGREA, 2014) Ehhez mérten a zenei felhozatal, a helyszínen biztosított különböző tevékenységek egyaránt széles skálán mozognak, megfelelően a változatos fogyasztói igényeknek.

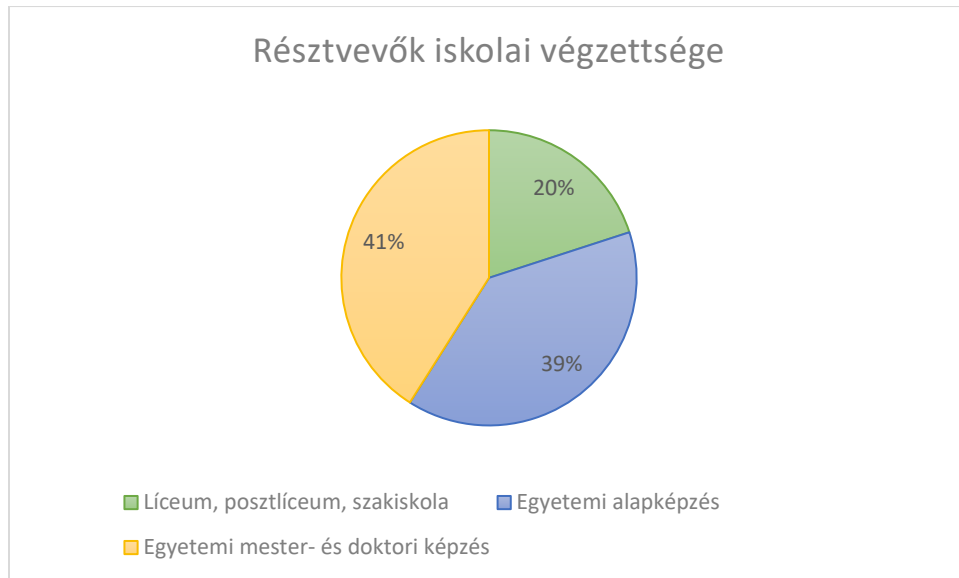


*1. ábra: Az EC fesztivál résztvevőinek korcsoport szerinti megoszlása
Forrás: Moisescu (2018) adatai alapján saját szerkesztés, 2021*

Egy a témában írt tanulmány (MOISESCU, 2018)² egyik fontos szegmensét képezi a fesztivál célcsoportjának meghatározása. Eszerint az Electric Castle résztvevőinek átlagéletkora 27, 3 év. Az 1. ábra a fesztivállátogatók korcsoport szerinti megoszlását szemlélteti. A résztvevők túlnyomó többsége 21 és 25 év, illetve 26 és 30 év közötti, emellett a 31-35 év (17%) közötti korosztály, valamint a 20 év alattiak (10%) aránya is jelentős. Az idősebb korosztály jelenléte jóval csekélyebb, a résztvevők mintegy 6%-a 36-40 év közötti, a 40 év fölöttiek aránya pedig mindössze 2%-ot tesz ki.

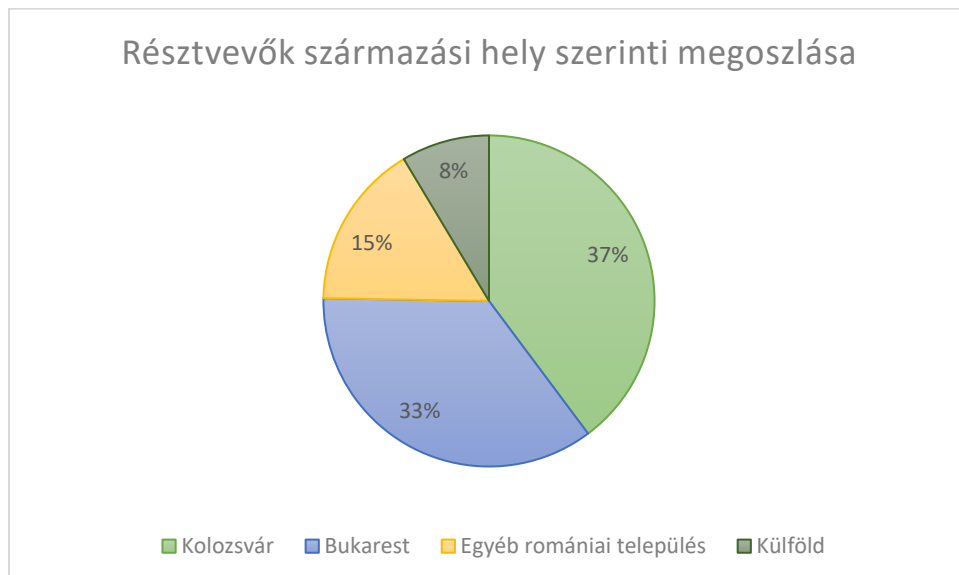
Másfelől a Wall-Street (2019) adatai szerint a fesztivállátogatók nemek szerinti megoszlásának arányai hasonlóan alakulnak: 52% a férfi, 48% a női résztvevők aránya.

² A tanulmány (MOISESCU, 2018) online kérdőíves felmérésének eredménye 867 EC résztvevő válaszára alapszik.



2. ábra: Az EC fesztivál résztvevőinek iskolai végzettsége
Forrás: Moisescu (2018) adatai alapján saját szerkesztés, 2021

A résztvevők iskolai végzettségének felmérése szintén a célcsoport-meghatározást és a profilalkotást célozza. A 2. ábra szerint a résztvevők túlnyomó többsége valamilyen felsőfokú végzettséggel rendelkezik, a középfokú végzettek aránya ezekhez képest elmarad, a válaszadók kevesebb, mint egynegyedét képezik.



3. ábra: Az EC fesztivál résztvevőinek származási hely szerinti megoszlása
Forrás: Wall-Street (2019) adatai alapján saját szerkesztés, 2021

A résztvevők származási hely szerinti megoszlását vizsgálva még árnyaltabb képet kapunk az Electric Castle fesztivál célcsoportjáról. A látogatók összetétele szempontjából megkülönböztethetünk kevésbé jelentős helyi szintű, illetve nemzeti, nemzetközi jellegű fesztiválokat, az arányszám függvényében. A turisztikai szempontból jelentős fesztiválok esetében a helyiek részvételi aránya elmarad az egyéb, országon belüli helyszínekről vagy külföldről érkezők arányától. Tekintve a megoszlási értékeket, az Electric Castle fesztivál ez utóbbi kategóriához sorolható.

A Wall-Street (2019) becslései szerint a fesztivállátogatók legjelentősebb hányada belföldi: a résztvevők 37%-a Kolozsvárt, egyharmada Bukarestet, mintegy 15%-a pedig egyéb romániai települést (Temesvár: 7%, Jászvásár: 4%, Konstanca: 4%) jelölt meg lakóhelyeként. A külföldiek aránya ugyanakkor szintén jelentős, 8%-ot tesz ki.

5.2. ÁLTALÁNOS PROGRAMKÍNÁLAT

Az emberek elsősorban az előadók, másodsorban az élmény, harmadsorban pedig a közösségélmény együttes megélése miatt vesznek részt fesztiválokon. (NEGRUŞA – MURAREANU, 2020) A szervezők éppen ezért igyekeznek színes zenei palettán, változatos, színvonalas és innovatív programokon, installációkon, látványos dizájnelemeken keresztül megőrizni a fesztivál sokszínűségét.

Minden évben több színpadot állítanak fel a kastély udvarán és parkjában, különböző tematikák és zenei stílusok szerint. A fesztivál területén a szálláslehetőség biztosított, egy 11 000 férőhelyes kempinghely áll a fesztivállátogatók rendelkezésére, emellett a kényelem érdekében prémium toalettek és tusolófülkék, egy a kempinglakók számára fenntartott mosoda, kávézó és reggelizőhelység, bevásárló pont, grillezési lehetőség, szépségápolási-sarok, jóga és masszázs szolgáltatás is a fesztivál színvonalát emeli.

Az első széria négy színpadán 92 előadó sorakozott fel, akik főként elektronikus zenével szórakoztatták a hallgatóságot, Morcheeba a fesztivál „headlinere” igazi sikert aratott, ami a jegyeladások tekintetében is érzékelhető volt. Az esemény egyik kuriózuma a kastély parkjában kialakított Street Heroes by Burn- Best Line Day gördeszkapálya, amellyel sikeresen meg tudták szólítani az aktív sportok kedvelőit.

3. táblázat: Az EC fesztivál paraméterei

Év	Napok száma	Színpadok száma	Szlogen	Felhasznált terület (m ²)
2013	3	4	-	40 000
2014	4	5	„Bigger, Stronger, Better”	40 000
2015	4	6	„We are the people”	40 000
2016	4	8	„We are the people”	220 000
2017	5	8	„The most spectacular EC yet”	220 000
2018	5	9	„Meet Me at the Castle”	320 000
2019	5	10	„All things hidden/All things beautiful”	320 000

Forrás: Részben Negrușă - Murareanu (2020) adatai alapján saját szerkesztés, 2021

A fesztivál második szériájában a szervezők megpróbálták minél több zenei stílust ötvözni, az előző évhez képest a színpadok számát ötre növelték, 130 zenei előadó négy napon át koncertezett Bonchidán, eleget téve az esemény 2014-es „Bigger, Stronger, Better” szlogenjének. A fesztivál igazgatójának elmondása szerint „ebben az évben is szerettek volna egy friss és különleges zenei felhozatalt kínálni, ezért olyan művészeket választottak, akik ezt a kategóriát leginkább képviselik. Főként azokra a zenészekre összpontosítottak, akik még nem koncerteztek Romániában vagy, akik új albumot adtak ki a közelmúltban.” (NEGREA, 2014)

A rendkívül kedvezőtlen időjárási feltételek a kezdetektől fogva meghatározzák a fesztivál jellegét, a szakadó eső immár az Electric Castle védjegyévé vált. Ugyanakkor, kihasználva ennek előnyeit a szervezőknek sikerült még különlegesebbé tenniük a fesztiválélményt. 2015-től kezdve esőköpenyeket, gumicsizmákat árúsítanak az esemény helyszínén, emellett a körülmények javítása érdekében a színpadokat lefedték, az egyes területeket, a kempinghelyet kavicssal töltötték fel. Az év legjelentősebb nevei között szerepelt az elektronikus zene képviselőjeként a The Prodigy – akik közel 30 000 embert vonzottak Bonchidára – a Rudimental vagy Fatboy Slim, akivel emberek ezrei énekeltek együtt, fittyet sem hányva az időjárásra és a bokáig érő sárra.

Az előző évi „We are the people” szlogen alatt futó negyedik széria szintén a sokféleséget hirdette. (CHIRILĂ, 2015) A fellépők listájára hazai és külföldi nevek egyaránt felkerültek, így a román hip-hop énekes Macanache, az amerikai Skrillex, Paul Kalkbrenner, a brit Bring Me the Horizon metalcore zenekar, és a dubstep elismert éllövosa RUSKO is a színpadra állt.

Az ötödik széria nagyjai között említhetjük a Deadmau5, Franz Ferdinand és Zedd koncertjeit, akik emberek tízezreit szórakoztattak az öt napos fesztiválon. 2017 azonban nemcsak

az előadók tekintetében hozott változást az előző szériákhoz képest. A fesztivál szervezői egy 40 méter magas óriáskereket (Royal Wheel) állítottak fel a helyszínen, amely azóta az Electric Castle jelképévé vált. Hasonló népszerűség övezte a parkba ideiglenesen kihelyezett Royal Lidl Marketet is, amely csupán méreteiben sem különbözik egy jól ismert Lidl áruháztól, lehetővé téve a legkülönbözőbb árucikkek olcsó elérhetőségét, nem beszélve a fatüzelésű grillsütőkről, amiket bárki használhat teljesen ingyen.

A fesztivál hatodik szériája „eldugott bulisátrak, megannyi dizájnelem és installáció teljes pompájában várta a résztvevőket” (ZSIZSMANN - TASI, 2018), a zenei élményt pedig többek között Damian Marley és Jessie J biztosította. A Reverse Bunjee a széria egyik újdonsága, amely 10 méter magasba katapultálja a bátor vállalkozókat, emellett több töltőállomás, postahivatal, kupolamozi, különböző videóinstallációk, izgalmas sétányok, „fényligetek” is a fesztivállátogatók rendelkezésére állnak, a kastély bejárata előtt pedig egy fedett teraszt is kialakítottak. Szintén ebben az évben a bukaresti Metropolitan Cirkusz, a Reveria közreműködésében ideiglenesen kiköltözött a fesztiválra, a látványos produkciók pedig sokakat elkápráztattak.

Az Electric Castle legutóbbi³, 2019-es szériájának legnagyobb húzónevei a Florence + The Machine, akik lemezbemutatót is tartottak Bonchidán, illetve a Jared Leto vezette Thirty Seconds To Mars is vadonatúj albumjával lépett színpadra. A hetedik széria több szempontból is az addigi legjobbnak bizonyult, öt napon át, tíz színpaddal, újmédiás technológiákkal, innovatív megoldásokkal rukkoltak elő a szervezők. Mindemellett az *EC Talks* is a program részét képezte, ennek keretében kommunikációs szakemberek, újságírók, színművészek, influenszerek beszélgetéseit lehet meghallgatni.

5.2.1. Innovációk: a New Media Castle projekt

Az Electric Castle egyike azon kevés 24-órás európai fesztiváloknak, amely nem csupán változatos zenei palettáján keresztül kívánja sokféleségét hirdetni, a szervezők eltökélt szándéka évről évre még maradandóbbá, még egyedibbé, még teljesebbé formálni a fesztiválélményt.

2019-ben több olyan újítást is láthattunk Bonchidán, melyekhez hasonlókat azelőtt nem alkalmaztak hazai fesztiválok keretében. Ilyen a „nyári jégkorcsolyapálya”, az ún. Sensory

³ 2020-ban nem került sor az Electric Castle fesztivál megrendezésére a koronavírus járvány terjedésének megfékezése érdekében. 2021-ben a fesztivál egy kisebb változatát szervezték meg EC Special néven, bonchidai és kolozsvári helyszíneken egyaránt.

Playground, a koncertélményt mindenki számára elérhetővé tévő jelnyelvi tolmácsolás, vagy a New Media Castle modern művészeti installáció.

Az ún. „like-ice”, azaz „jég-szerű” technológiával kialakított mesterséges jégkorcsolyapálya a hetedik széria egyik kuriózuma, amely a téli sportok kedvelői számára nyújthat különleges élményt, a pályát az üzemeltetők közösségi oldalainak bekövetése ellenében bárki használhatja. A Sensory Playground koncepció a zenei élményt alkotja újra. A résztvevők saját testükön tapasztalhatják meg a zene ritmusát különböző impulzusokon és vizuális elemeken keresztül.

Az Electric Castle volt 2019-ben az első olyan romániai fesztivál, amely jelnyelvi tolmácsok –Amber Galloway Gallego és csapatának – segítségével a hallássérültek számára is át tudta adni a nagyobb koncertek fontosabb mozzanatait.

Az év kétségkívül legegységesebb projektje a barokk istállóban kialakított New Media Castle kiállítás. A fesztivál PR menedzsere szerint „ez egy hatalmas dolog, amit a szervezőcsapat bevállalt egy olyan piacon, ahol ez a fajta művészeti oldal még nincs jelen. Ezzel a projekttel sikerült igazán élettel megtölteni a kastélyt, ezzel a céllal is kezdtünk hozzá.” (VANCA, 2020) A technológia, a művészet, a XV. századi építészet és az új médiás installációk ötvözése európai, japán és amerikai művészek munkájának köszönhető, de lehetőséget kaptak a kolozsvári Képzőművészeti és Formatervezői Egyetem hallgatói is újmédiás projektjeik bemutatására. A Bánffy-kastély ilyenformán egyfajta hidat képez a múlt és jövő között. (SCARLAT, 2019) A projekt kurátora, Alex Czetwertynsk felhívja a figyelmet arra, hogy a „lézer-effektusok, hologramok segítségével új dimenzióba helyezett műemléképületet, a közönségnek lehetősége van az eddigiektől eltérő, újszerű módon felfedezni. A kastély a folyamatos innovációra törekszik, ennek a hozzáállásnak a jegyében jöhetett létre ez a projekt is.” A kiállítás sikeréhez nem férhet kétség „folyamatosan sorba álltak a fesztivállátogatók a New Media kiállítás által használt terek előtt, sokan érdeklődtek ez iránt.” (BERKI, 2021)

5.3. ÁRKÉPZÉS

Minden évben közvetlenül a fesztivál lejárta után elérhetővé válnak a következő év *Early Bird* jegyei, amelyek rendkívül kedvező áron megvásárolhatók, átlagosan néhány nap leforgása alatt több ezer jegy is elkel. Rendelkezésre állnak olyan bérletek, amelyek tartalmazzák a

kempinghelyen való szállás költségét is, ezek rendszerint 100 lejjel drágábbak az általános bérleteknél.

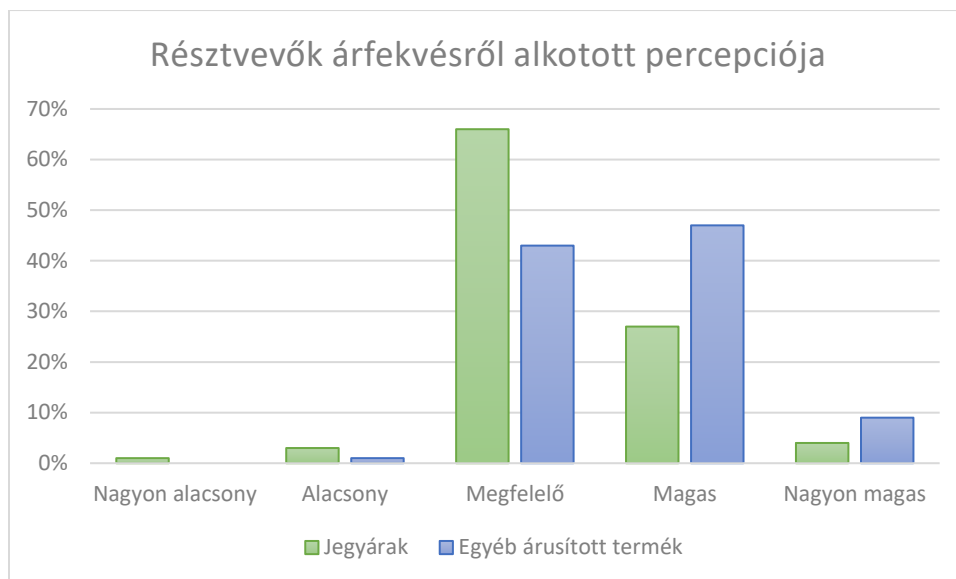
Külön kategóriát képeznek a prémium (VIP) bérletek, amelyek a fesztivál privát szektoraiba (nagyszínpad, privát bárók és toalették) biztosítják a belépést, emellett a prémium ételek elérhetősége is adott. A VIP bérletek ára a szállás-inkluzivitás függvényében duplája – vagy esetenként annál is több – az általános jegyáraknak. Ugyanakkor, a bérletek mellett napi jegyek is kiválthatók, a szervezők pedig a részletben való fizetés lehetőségét is felkínálják.

4. táblázat: Az EC fesztivál jegyárai típusok szerint éves bontásban

Év	<i>Early Bird</i> jegyár (RON)	<i>Early Bird</i> jegyár (+szállás a kempingben) (RON)	Napi jegy (RON)	Általános jegyár (RON)	Általános jegyár (+ szállás a kempingben) (RON)	Prémium jegyár (RON)
2017	269	369	189	499	599	899-999
2018	299	399	189	549	649	899-999
2019	329	429	199	499	599	899-999
2020	n. a.	n. a.	n. a.	499	639	999-1139
2021	399	n. a.	n. a.	649	789	1499-1639

Forrás: Saját szerkesztés, 2021

A 4. táblázatban összesített jegyárak evolúcióját tekintve, egy fokozatos növekedés figyelhető meg: 2017 és 2021 között átlagosan 100-200 lejjel nőtt a fesztiváljegyek ára. Az Electric Castle fejlődése, viszont nemcsak árbeli növekedést mutat, hanem a fesztivál kínálatának bővülésében, területi növekedésében, illetve a látogatószám arányaiban is tetten érhető, ilyenformán az ár-érték arány kiegyenlítettnek nevezhető.



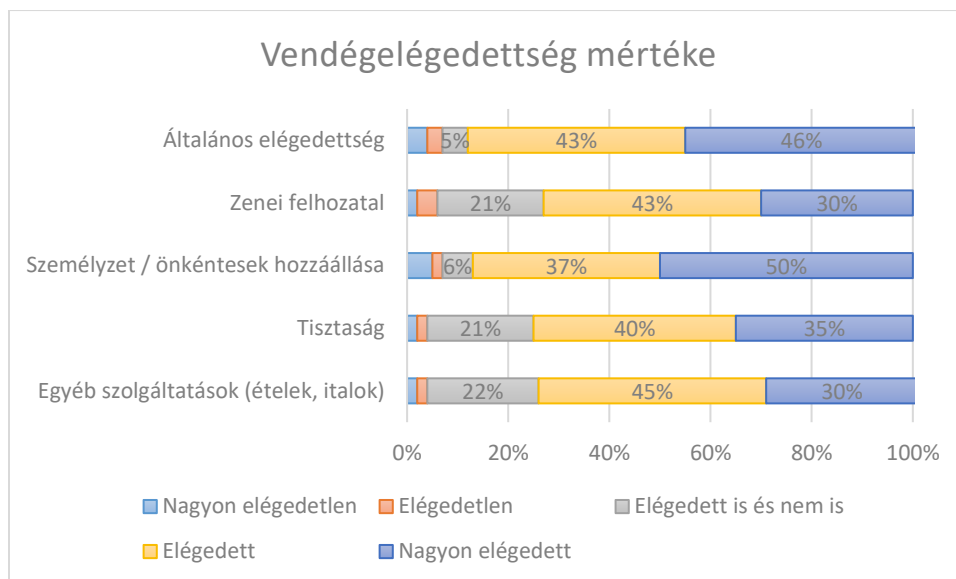
4. ábra: A résztvevők árfekvésről alkotott percepciója
 Forrás: Moisescu (2018) adatai alapján saját szerkesztés, 2021

Moisescu (2018) kutatásai szerint az Electric Castle résztvevői kevésbé találták alacsonynak, illetve nagyon magasnak a bérletek és egyéb, a fesztivál ideje alatt a helyszínen árusított termékek árfekvését. A megkérdezettek többsége megfelelőnek tartja a jegyárakat, míg a megvásárolható termékeket inkább magasabb árkategóriába sorolják.

5.4. A LÁTOGATÓSZÁM ÉS A VENDÉGELEGEDETTSÉG ÖSSZEFÜGGÉSEI

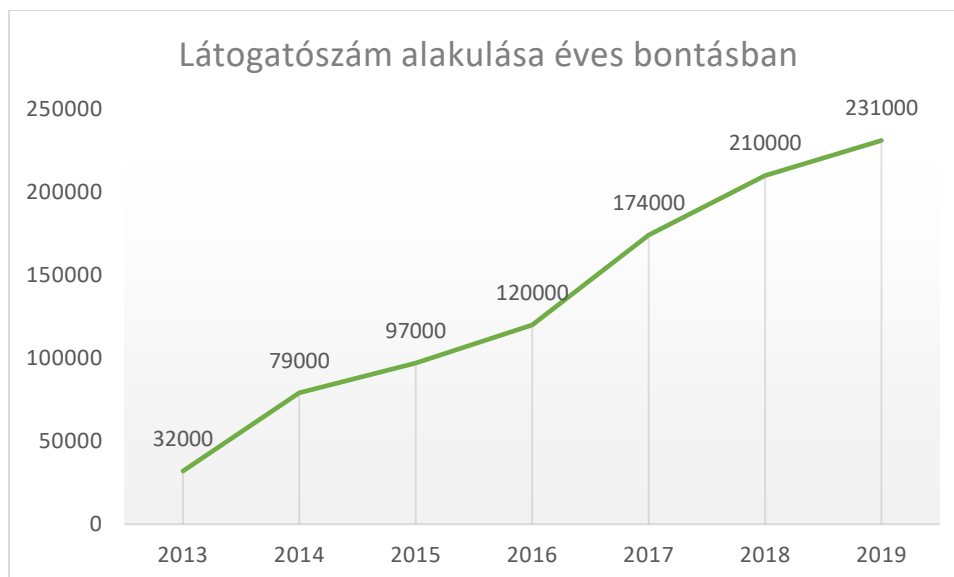
A fesztivál fokozatos területi terjeszkedése (lásd 3. táblázat) lehetővé tette a befogadóképesség növelését, továbbá az egyre bővülő kínálat színvonala és sokfélesége évről évre több látogatót vonz Bonchidára.

A fesztivál népszerűsége számos tényezőtől függ: szerves részét képezi a vendéglégedettség, ugyanakkor ennek mérhetősége leginkább a látogatószám alakulásában nyilvánul meg.



*5. ábra: A vendégelégedettség mértékének alakulása
Forrás: Moisescu (2018) adatai alapján saját szerkesztés, 2021*

A fesztivállátogatók általános elégedettségét négy fontosabb mutatóhoz – zenei felhozatal, személyzet / önkéntesek hozzáállása, tisztaság és egyéb szolgáltatások (ételek, italok) minősége – kötöttem, Moisescu (2018) adatait felhasználva. Az 5. ábrán felvázolt megoszlás szerint a megkérdezettek közel fele nagyon elégedett, 43%-a elégedett a fesztivállal. A négy mutató mindegyikét a legtöbben pozitívnak ítélték meg, átlagosan mindössze 2,9%-ot tesz ki az elégedetlenek aránya.



6. ábra: Az EC fesztivál látogatószámának evolúciója
 Forrás: Negruşa - Murareanu (2020) adatai alapján saját szerkesztés, 2021

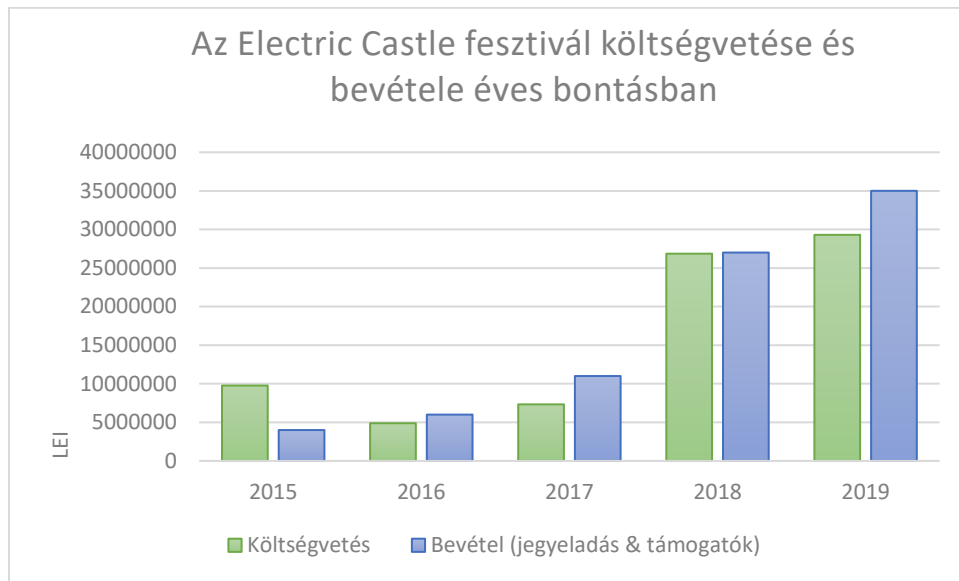
Az egyre nagyobb népszerűségnek örvendő Electric Castle látogatószámának alakulása a 6. ábrán jól láthatóan növekvő tendenciát mutat, 2013-hoz képest közel kétszázezerrel nőtt a résztvevők aránya 2019-ig, egyes becslések szerint 2020-ban várhatóan további növekedést regisztrált volna a fesztivál.

5.5. PÉNZÜGYI HÁTTÉR, TÁMOGATÓK

Az Electric Castle minden szériájának sikeres lebonyolításában fontos szerepet játszanak a rendezvény támogatói, akik részt vesznek a fesztivál marketingkommunikációjában, sőt a bevételek egy részét is – a jegyeladás és az önkormányzati támogatás mellett – a szponzorációk képezik. Ugyanakkor a szervezők a lehetőségekhez mérten megpróbálnak főként a jegybevételekre alapozni (NEGREA, 2014), amelyek évről évre egyre nagyobb jelentőséggel bírnak.

Ha a fesztivál éves költségvetésének és a jegyeladásokból, illetve szponzori támogatásokból származó bevételeinek arányait vizsgáljuk meglehetősen szoros együttjárást figyelhetünk meg, leszámítva a 2015-ös értékeket, amikor az éves bevétel a rendelkezésre álló költségvetési keret felét sem tette ki. Mindez az akkor még kiforratlan fesztivál hozadékanak tudható be. 2016-tól jelentős növekedést látunk a bevételeket tekintve, ami 2019-re elérte a 35 millió lejt. Ezzel párhuzamosan a költségvetés értéke egy átmeneti visszaesést követően, 2017-től

növekvő tendenciát mutat, mígnem 2018-ban ismételten elérte a bevételek arányát, 2019-ben meghaladva a 29 millió lejt.



7. ábra: Az EC fesztivál költségvetése és bevétele éves bontásban

Forrás: Saját szerkesztés, 2021

A fesztiválélmény teljességének elvéhez híven, a szervezők kizárólag olyan partnerekkel működnek együtt, akik a termékeiket a lehető legjobban az Electric Castle arculatához képesek igazítani. Ahogyan azt az 5. táblázat is mutatja a fesztivál jelenleg 10 darab szponzorral büszkélkedhet, stratégiai partnere 2017 óta a Lidl, amely 2020-ban az Environment First programon keresztül 100 000 lejt adományozott a Bánffy-kastély felújítására. Arra vonatkozóan, hogy a szponzori támogatás a bevétel mekkora százalékát képezi, konkrét adat nem áll rendelkezésre.

5. táblázat: Az EC fesztivál támogatói

Stratégiai partner	Fő szponzorok	Szponzorok
		
		
		
		
		
		

Forrás: az Electric Castle hivatalos weboldalán közzétett információk alapján saját szerkesztés, 2021

Az önkormányzati támogatások a fesztivál harmadik bevételi forrását képezik. Bonchida község önkormányzatának a 2014-2020 közötti időszakban befejezett a társadalmi, kulturális és sportesemények támogatására irányuló beruházásai között szerepel az Electric Castle projekt is. A bonchidai önkormányzat és a Helyi Tanács pénzügyi támogatásban részesíti a jövőben is a fesztivált, ugyanakkor a folyósított támogatás konkrét összege ebben az esetben sem áll rendelkezésemre, viszont bizonyos, hogy ennek aránya, a két fő bevételi forráshoz (jegyeladás, szponzori támogatás) képest lényegesen elmarad. A fesztivál költségvetésének egy részét 2014-ben a Kolozs Megyei Tanács finanszírozta a Kulturális és Oktatási Csereprojektek Előmozdításáért Egyesülettel való közreműködés keretében. A mintegy 46 000 lejt jelentő pénzügyi támogatás feltétele a megyei turisztikai attrakciók népszerűsítésében nyilvánult meg. (MATEI, 2015)

5.6. MARKETINGESZKÖZÖK

Egy olyan fesztivál megszervezése és népszerűsítése, mint az Electric Castle nem könnyű feladat, főleg amikor nem a siker elérése a cél, hanem egy egyedi márka és élmény megteremtése, egy szilárd közösség kialakítása.

Marketingkommunikációjukat egyaránt meghatározza a klasszikus népszerűsítés és a kreatív megközelítés. Az esemény PR menedzserének elmondása szerint minden lehetséges kommunikációs csatornát (közösségi média, PR, direkt marketing, outdoor marketing, stb.) felhasználnak üzenetük közvetítése érdekében. A fesztivál ezenfelül a helymarketing és desztinációs marketing megszervezésében is fontos szerepet játszik, hiszen a gondosan megtervezett reklámkampányoknak (lásd a fesztivál 2018-as „Meet Me at the Castle” szlogenje) vagy csupán a fesztivál elnevezésének köszönhetően, az addig kevésbé ismert Bánffy-kastély és ezzel együtt Bonchida község is bekerült a köztudatba. A kastély és a fesztivál szimbiózisa, ugyanakkor „közös, a történelmi tereket aktiváló projektek megvalósítása révén, a helyi közösséggel való kapcsolatépítés minőségi javításával egyaránt erősíthető a jövőben.” (BERKI, 2021)

A szervezők tudatosan odafigyelnek arra, hogy mindent a lehető legpozitívabb hangvételben közöljenek, hangsúlyozva a bátorságot, mint erényt, hisz az Electric Castle a kezdetektől fogva a sokféleséget, a különbségek felvállalását hirdeti. „Legyen szó kültéri reklámok emocionális üzeneteiről, vidéki környezetben forgatott videóhirdetésekről, figyelemfelkeltő kampányokról, vagy éppen arról, hogy miként lépünk interakcióba a rajongókkal, az Electric Castle különbözik a többi romániai fesztiváltól.” (VANCA, 2018)

A szervezők minden egyes széria megszervezése előtt pontosan meghatározzák az értékesítésre, márkaépítésre és a figyelemfelkeltésre vonatkozó elképzeléseiket, majd ezek köré építenek. A tervezési folyamat egy évet ölel fel, viszont a kezdetben felállított stratégiától nem térnek el, esetenként apró módosításokat eszközölnek.

A közösségi média felületek kulcsszerepet játszanak a fesztivál marketingkommunikációjában, az Electric Castle Facebook és Instagram oldalára naponta töltnek fel új tartalmakat, amelyek nagyjából 95%-a angol nyelven érhető el, ezzel is népszerűsítve az eseményt a külföldiek körében. A fesztivál hivatalos weboldala az angol mellett román nyelven is

elérhető, szinte napi rendszerességgel tesznek közzé a fesztivál előadóival, menedzsereivel készített riportokról, interjúkról, projektekről, az EC élményről és közösségről, épített örökségünkről szóló cikkeket. Mindemellett több YouTube kampányt is indítottak, jellemzően minden szériáról készül egy-egy ún. aftermovie, illetve köszönetnyilvánító videók is felkerülnek a csatornára.

A külföldi fogyasztók hatékony elérése érdekében, több turisztikai ügynökséggel működnek együtt, a segítségükkel próbálják meg bemutatni a fesztivált, hangsúlyozva annak a többi európai fesztiválhoz viszonyított előnyeit. (VANCA, 2019) Elsősorban a különleges helyszínt, a könnyű elérhetőséget (direkt repülőjáratok Kolozsvárra), a kiegyenlített ár-érték arányt hangsúlyozzák, valamint arra is felhívják a figyelmet, hogy az Electric Castle egyike a kevés 24-órás európai fesztiváloknak.

Külön említést érdemelnek a fesztivál öko-kampányai, amelyekkel a környezettudatosságra kívánják felhívni a figyelmet. 2015-ben az ún. Battle of the Pedals verseny keretében 1000 résztvevő tekert együtt 700 WH villamosenergia előállításáért. 2016-ban az ECO-Game 507 résztvevője közül választották ki a legzöldebb játékosokat, akiket egy-egy ingyen bérlettel, személyreszabott pólókkal, és egy „óriás kerékpárral” jutalmaztak. Az ÖKO-Követek (ECO-Ambassadors) projekt, amely a fenntartható közlekedésre hívja fel a figyelmet, külön kiemelő, ugyanis számos külföldi érdeklődőt vonz, hozzájárulva a fesztivál minél szélesebb körben való ismertségéhez.

A szervezők számára kiemelten fontos a szponzorokkal való együttműködés, igyekeznek olyan partnerségeket kötni, amelyek a legjobb élményeket nyújthatják az EC közösségnek, akik az esemény marketingkommunikációs folyamatában kulcsszerepet játszanak, a sajátjukénak érzik a fesztivált, azt teljes odaadással képviselik. A „kevesebb több” elvét követve, a kültéri reklámozás meglehetősen szigorú feltételekhez kötött: az esemény támogatói nem alkalmazhatnak sem bannereket, sem szórólapokat, a fesztivál helyszínén jelenlétükkel nem tűnhetnek ki. (ŞULEA, 2014)

A szponzorok kampányai mindig a fesztivált megelőző néhány hétben kezdődnek, és rendszerint különböző, a közösségi médiában vagy saját honlapjukon meghirdetett kreatívabbnál kreatívabb versenyek, nyereményjátékok formájában sorsolják ki egy-egy bérlet, személyreszabott termék szerencsés nyertesait. A Lidl – mint a fesztivál stratégiai partnere – 2017-ben a legjobb

hamburgerkészítőt díjazta, a nyertes hamburgert az Electric Castle sztárételének választották. Ugyanebben az évben a Lay's egy Facebook kampány keretében hirdetett meg ingyen jegyeket a fesztiválra, ráadásul a Román Röplabda Szövetség közreműködésében Strandröplabda Bajnokságot szervezett meg az Electric Castle-n. Öt napon át bárki részt vehetett az amatőr vagy profi csapatmérkőzéseken.

A McDonald's immár hagyományt teremtő labdamedencéivel a fesztiválon is sikeresen elkápráztatja a résztvevőket, a fesztiválhangulat ötvözése a gyermekkort felelevenítő élményekkel, kitűnő marketingfogás. Mindemellett az étteremlánc 2017-ben 40 EC meghívót sorsolt ki saját Facebook oldalán.

Egy újabb zseniális kezdeményezésnek számít a kempingben elhelyezett mosoda. A fesztivál 5 napja alatt a Persil vállalta a kempinglakók ruháinak mosását és vasalását teljesen ingyen.

5.7. ELNYERT DÍJAK

Az Electric Castle évről évre minőségi szolgáltatásokat és termékeket kínál a fesztiválélmény teljességének jegyében. Professzionalizmusukat a European Festival Awards keretében számos díjjal jutalmazták.

A fesztivált 2013 és 2019 között összesen hétszer jelölték Európa legjobb közepes méretű fesztiváljának (Best Medium-Sized Festival) címére, melyet végül sikeresen meg is szerzett. „A legnagyobb nemzetközi elismerést elnyerő Electric Castle olyan rendezvényeket előzött meg, mint a magyarországi Balaton Sound, a németországi Melt Festival, a montenegrói Sea Dance Festival, a hollandiai Down The Rabbit Hole vagy a csehországi Let It Roll.” (BEDE, 2020)

2017-ben sikeresen elnyerte A legjobb kemping díjat (Best Camping Award), 2018-ban A legjobb ételek és italok díjával (Best Food & Drinks Award) tüntették ki. Szintén 2019-ben jelölték a legjobb környezetbarát fesztiválokat díjazó European Festival Awards Green Operations díjára.

5.8. JÖVŐKÉP

Ami az Electric Castle jövőképét illeti, a szervezők szilárd elképzeléssel rendelkeznek. A fesztivál egyik fő célja jelenlegi méretének megtartása, ez a terület adta lehetőségek, a kastély védelme érdekében is kifejezetten fontos. „Mára elértük azt a pontot, amikor is a fesztivál

túlzsúfolttá vált. Minden a nagyszínpad, a Hangár, az ételsátor és a kastély köré csoportosul, éppen ezért a kilencedik szériában kénytelenek vagyunk egy új színpadot felállítani az új kempinghelyen” (CAROLE, 2021), további létszámbeli növekedést azonban nem szeretnének. A fesztivállátogatók számának szabályozása érdekében mindössze két-három húzóelőadót hívnak el az ötnapos rendezvényre, lényegében minden rájuk épül. (NEGRUŞA - MURAREANU, 2020)

Az Electric Castle évről évre a környezetvédelem és a fenntarthatóság jegyében kerül megrendezésre. A szervezők feltett szándéka a hazai fesztiválszektor fenntarthatóbbá tétele, ennek érdekében a következő szériáig a fesztivál területén lévő összes műanyag dobozban, palackban vagy pohárban felszolgált italt lecserélik, emellett partnereiket is a biológiailag lebomló anyagok használatára ösztönzik. (NEGRUŞA - MURAREANU, 2020)

A fesztivál PR menedzsere ismertette hosszútávú stratégiájukat, melynek részét képezi a fesztivállátogatók általános fesztiválélményének folyamatos javítása a kempingezés, a nappali tevékenységek minőségének, a New Media Castle projekt fejlesztése által, illetve ezentúl is a helyi közösség részesei kívánnak maradni. (VANCA, 2019) A szervezők hosszútávú céljai között szerepel az Electric Castle Románia legzöldebb elektronikus zenei fesztiváljává tétele, a környezettudatosság népszerűsítése különböző projekteken keresztül. (NEGRUŞA – MURAREANU, 2020)

6. AZ ELECTRIC CASTLE FESZTIVÁL HATÁSAINAK ELEMZÉSE

Egy fesztivál – a turizmussal megegyezően – társadalmi-kulturális, fizikai, környezeti, politikai és gazdasági hatással bír, amelyek lehetnek pozitívak, negatívak vagy semlegesek. (RAJ, 2003; KUNDI, 2012) Ezen hatások, ugyanakkor több csoportra bonthatók: a hatások idődimenziója szerint beszélhetünk rövidtávú, középtávú és hosszútávú hatásokról, területi vonatkozásban megkülönböztetünk helyi, regionális, nemzeti, nemzetközi, illetve globális szintű hatásokat.

Ebben a fejezetben ezen hatások jelentőségét vizsgálom, az Electric Castle fesztivál példáján keresztül.

6.1. GAZDASÁGI HATÁSOK

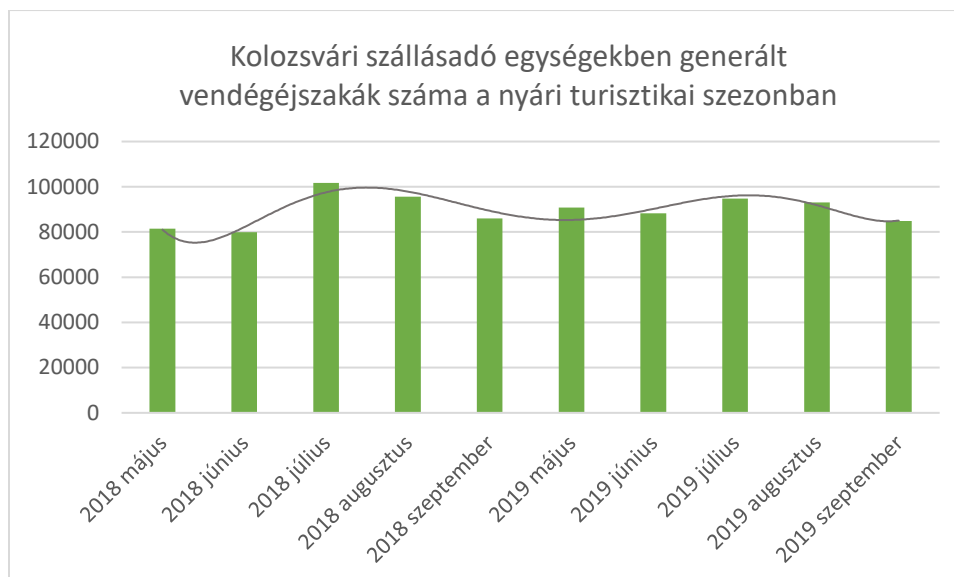
Egy fesztivál gazdasági hatásainak felméréséhez a turizmus gazdasági hatásaiból szükséges kiindulni, amelyeket a küldő- és fogadóterületek gazdasági jellemzőiben vagy struktúrájában

történő változásokkal lehet a legjobban meghatározni. (PUCKÓ – RÁTZ, 2001; KUNDI, 2012) A gazdasági hatások tekintetében megkülönböztetünk közvetlen és közvetett hatásokat. Amíg az idegenforgalomra kifejtett hatásuk – lévén, hogy a fesztiválturisták a legtöbbet költő vendégek közé sorolhatók – direkt módon érzékelhető, addig a foglalkoztatással, demográfiai folyamatokkal kapcsolatos gazdasági hatások indirekt vonatkozásúak.

A fesztiválok gazdaságban betöltött szerepe meglehetősen szerteágazó, ugyanakkor elsősorban jövedelemteremtő képességüket szükséges kiemelni. Lévén, hogy a turizmusból származó bevételeket a lakosság, a vállalatok, illetőleg az állam egyaránt élvezik (KUNDI, 2012), a hazai fesztiválpia szereplői az ország GDP-jéhez is hozzájárulnak.

A fesztiválokat ugyancsak turisztikai szempontból vizsgálva célszerű kiemelni azok fizetési mérlegre gyakorolt hatását is. (KUNDI, 2012) Az Eximtur utazási ügynökség (2017) és a fesztivál PR menedzserének (2019) becslései szerint az Electric Castle látogatószámának évente átlagosan 8-10%-át képezik a külföldi fesztivállátogatók, akik főként Nagy-Britanniából, Magyarországról, Franciaországból és Németországból érkeznek, ennél fogva az nemzetközileg ismert fesztiválnak tekinthető. Mivel a külföldi turisták a fesztiválnak köszönhetően diszkrecionális jövedelmük egy részét hazánkban költik el, itt generálnak bevételt, elmondható, hogy az Electric Castle pozitívan hat a fizetési mérlegre.

Az ötnapos rendezvény különböző mértékben ugyan, de jelentős többletjövedelmet jelent a helyi kiskereskedelmi egységek, vendéglátóhelyek, szállásadók számára. Mivel a fesztivál nemzeti és nemzetközi szinten egyaránt ismert, a fesztivállátogatók közel fele (mintegy 30 000 egyéni látogató) Kolozsváron kívüli településekről érkezik. Míg a kolozsvári lakóhelyű, vagy a városban megszállt résztvevők a fesztivál különjáratú autóbusszával ingáznak naponta Bonchidára, addig a városon kívüli személyek túlnyomó része a kempinghelyen, közel egynegyede a falubeliek lakásait veszi igénybe szálláshelyként, esetenként barátoknál, ismerősöknél tölti az éjszakát. Ilyenformán a fesztivállátogatók többségükben nem járulnak hozzá a vendégéjszakák számának növekedéséhez. Moisescu (2018) adatai szerint a résztvevők 18%-a vett igénybe hivatalos szállásadó egységeket (hotel, panzió, ifjúsági szálló) a fesztivál ideje alatt. Tekintve, hogy az NSH legfrissebb adatai szerint mindössze egyetlen – 13 férőhellyel rendelkező – szállásadó egység található Bonchidán, az érintettek nagy valószínűséggel kolozsvári szálláshelyeken generálnak profitot.



8. ábra: A kolozsvári szállásadó egységekben generált vendégéjszakák száma a nyári turisztikai szezonban

Forrás: Nemzeti Statisztikai Hivatal (INS) adatai alapján saját szerkesztés, 2021

Ahogy a 8. ábrán is láthatjuk, a kolozsvári szállásadó egységekben generált vendégéjszakák száma a 2018-as, illetve 2019-es nyári turisztikai szezonban a júliusi hónapokban a legmagasabb. Az érzékelt növekedéshez kétségkívül az Electric Castle is hozzájárul, viszont, hogy milyen mértékben arra a mennyiségi adatokból nem következtethetünk.

A fesztiválhelyszínen különböző szolgáltatásokat nyújtó szponzorok szintén nyereségre tesznek szert (lásd az ideiglenesen felállított Lidl áruház), ráadásul pénzmegtartó hatásúak, hiszen jelenlétüknek köszönhetően, a fesztivállátogatók fogyasztása során generált bevétel nem áramlik ki. Ilyenformán a helyi kiskereskedelmi egységek és vendéglátóhelyek jövedelemszerzési esélyei valamelyest csökkennek, viszont például különböző szeszesitalok beszerzése céljából – mivel, azok a fesztiválra nem vihetők be, és a Lidl áruházban sem kaphatók – a legtöbb helyi üzletben vásárolnak.

Az adószámra vonatkozó 227/2015 sz. törvény 481. cikke értelmében a fesztiválok kötelesek adó formájában az eladott jegyekből és bérletekből származó bevételük 5%-át a helyi önkormányzatnak folyósítani. Bonchida község önkormányzata, tehát jelentős hasznot élvez az Electric Castle éves jövedelméből.

A fesztiválok munkahelyteremtési képessége közvetett gazdasági hatásként értelmezhető. Az Electric Castle mögött három szervező cég működik: a Festival Tickets Management, az EC

Festival Kft. és a Boiler Events, amelyek összesen 15 alkalmazottat foglalkoztatnak állandó jelleggel, viszont nem tekinthetünk el az esemény körüli időszakban foglalkoztatott 200-250 helybéli lakostól sem. A munkahelyek számának növekedésével, ilyenformán a fesztivál hozzájárul a munkanélküliség mértékének csökkentéséhez, ami újabb bevételi forrást jelent az államnak. Másfelől a növekedő bevételek, a szponzorok támogatásai különböző infrastrukturális beruházásokat, szociokulturális kezdeményezéseket tesznek lehetővé (lásd 6.2 *Társadalmi hatások*), melynek köszönhetően a desztináció imázsa javul, a helyi kultúra erősödik, a lakosság életminősége növekszik (RÁTZ, 1999; MICHALKÓ – RÁTZ, 2005; KUNDI, 2012), ezen kedvező feltételek mellett, pedig megállíthatók az olyan negatív demográfiai folyamatok, mint az elvándorlás, elöregedés vagy elnéptelenedés.

6.2. TÁRSADALMI HATÁSOK

„A pozitív gazdasági hatás nemcsak arról tanúskodik, hogy a fesztivál önellátóan működik, hanem hogy pozitív gazdasági hasznot is eredményez szerte a helyi közösségben.” (JÁSZBERÉNYI et al., 2017)

Az Electric Castle helyi közösségre gyakorolt pozitív hatása markánsan érzékelhető. A fesztivál éves bevételének 2%-ával járul hozzá a Bánffy-kastély felújításához, ráadásul az esemény stratégiai partnere is anyagi támogatást nyújt az épületegyüttes restaurációjára (lásd 5.5 *Pénzügyi háttér, támogatók*). Az ugyancsak ezzel a céllal 2017-ben elindított Adj egy Téglát! (Give me a Brick!) kampánnyal további jelentős adomány gyűlt össze a fesztivállátogatók részéről. Ebből az összegből sikerült helyreállítani a kastély teljes tetőzetét is.

Szintén az Electric Castle jelenlétének köszönhető, hogy 2017-ben a Lidl 350 000 lejt adományozott a bonchidai általános iskola modernizálására, melynek keretében új bútorokkal rendezték be az épületet, illetve a hozzá tartozó sportpályát is korszerűsítették. Ahogyan a Lidl kommunikációs referense elmondta „nagyon jó fogadtatásban részesültek Bonchidán, amit szerettek volna viszonzni. Az iskola modernizálásának finanszírozásával köszönetüket fejezik ki, ezáltal hozzájárultak a helyi gyerekek színvonalas oktatásához, egy szebb jövő kialakításának reményében.” (HANGANU, 2017)

6.2.1. A társadalmi hatások lakossági megítélése

A befogadó közösség fontos szerepet játszik bármely nagyszabású esemény lebonyolításában. (RAJ, 2003) A fesztiválok egyaránt gyakorolhatnak pozitív és negatív hatásokat a helyi lakóközösségre, problémát jelenthet a helyszínre beáramló tömeg vagy az erős zajterhelés, amellyel a lakosság képtelen megbirkózni, ugyanakkor megfelelő feltételek mellett egy gyümölcsöző kapcsolat is kialakulhat a két fél között. (RAJ, 2003)

Bonchida lakóközössége az Electric Castle-nek köszönhetően évről évre jelentős profitra tesz szert. Úgy a település szállásadó egységeinek, mint a fesztiválhelyszínen kialakított kempinghelyek kapacitása is korlátozott, éppen ezért immár hagyománnyá vált, hogy az ötnapos rendezvény idején sok helybéli adja ki lakását vagy éppen kertjét a fesztivállátogatóknak. Emellett a hatalmas forgalmat az út mentén felállított standokon kínált portékával is igyekeznek kihasználni. (ZSIZSMANN, 2018) A helyiek, ugyanakkor a fesztivált megelőző két hónapnyi előszervezésben is aktívan részt vesznek, nagyjából 200-250 falubeli segítőkész évente a szükséges munkálatokban. A szervezők szerint is számos előnye származik a helyieknek a fesztiválból: „úgy gondolom, hogy a helyiek örülnek a fesztiválnak, elsősorban a hatalmas anyagi vonzata miatt, ráadásul büszkeséggel tölti el őket.” (VANCA, 2018)

Egy a fesztivál helyi lakóközösségre gyakorolt hatásait felmérő riportban (100 MII PRODUCTIONS, 2020) falubelieket kérdeztek meg a fesztivállal kapcsolatos tapasztalataikról, benyomásaikról. Legtöbben az ötnapos rendezvény jövedelmezőségét hangsúlyozták: „az egész udvaromat kiadom, 10 000 lejt kerestem rajta tavaly nyáron. [...] Mi a villánkat adtuk ki, 30 embert szállásoltunk itt el múlt évben. A téli szezonra való tüzelőanyag árát kerestük meg az 5 nap alatt. [...] Van egy építés alatt álló házunk, fűtés nincs, viszont nyáron ideális szálláshely. Ezzel nem keresünk olyan sokat, viszont arra elég, hogy új bútorokat vásároljunk vagy felújítsunk egy helyiséget a lakásban.”

Természetesen akadnak kevésbé pozitív vélemények is, többen az elszállásolt személyek magatartását kifogásolták. Nem volt ritka, hogy lármás társaságot fogtak ki, de esetenként előfordult az is, hogy a szállásadók berendezési tárgyait rongálták meg, vagy az épületek szerkezetében tettek kárt. Ugyanakkor néhányan a hangszigetelést nehezményezték, mint elmondták „az ablakok és a bútorok is rázkódtak az erős hanghatás következtében.”

Bonchida község polgármestere szerint egy fokozatos attitűdváltozás érzékelhető a helyiek részéről: míg a fesztivál első szériájában a lakosság 20%-a vett részt a rendezvény lebonyolításában, addig 2015-ben már 80%-uk nyújtott valamilyen szolgáltatást a fesztivállátogatóknak vagy éppen vette ki a részét az elő- és utómunkálatokból. A helyi ortodox pap is hasonlóan vélekedik: „akik eleinte szkeptikusak voltak, tartottak a tömegtől, a zajtól, a többi negatív hozadéktól, azok idővel hozzászoktak ehhez, alkalmazkodtak a fesztiválhoz.” Egy helyi fiatal szerint az Electric Castle immár a bonchidai közösség kultúrájához tartozik, sokak számára hiányozna, ha többé nem szerveznék meg.

Másfelől a bonchidai polgármesteri hivatal és az Electric Castle társszervezőinek kapcsolatát is célszerű górcső alá vennünk. Egy, az adószámra vonatkozó törvény szerint (lásd 6.1 *Gazdasági hatások*) a fesztiválok kötelesek adó formájában az eladott jegyekből és bérletekből származó bevételük 5%-át a helyi önkormányzatnak folyósítani, ezzel szemben a három szervezőcég évekig csupán 2%-os adót fizetett a fesztivál után. A bonchidai polgármesteri hivatal perre vitte az ügyet, a jogerős ítélet értelmében a kolozsvári táblabíróság 550 ezer lej kifizetésére kötelezte a fesztivál mögött álló szervezőcégeket. Az összeg évekre visszamenőleg fedezi az elmulasztott adókifizetéseket. (CLUJUST.RO, 2020) A két fél közötti ellentétek további erősödése kétségbe vonhatja a jövőbeni közös együttműködést.

6.3. KÖRNYEZETI HATÁSOK

A szervezők, a Transylvania Trust Alapítvány, a megannyi önkéntes és fesztivállátogató egyaránt hozzájárul a fesztivál környezetre gyakorolt káros hatásainak mérsékléséhez. Ahogyan azt a 5.8 *Jövőkép* c. alfejezetben is megemlítettem, az Electric Castle évről évre a környezetvédelem és a fenntarthatóság jegyében kerül megrendezésre. A fesztivál ügyvezető igazgatója elmondta, nagyon jó kapcsolatot ápolnak a Transylvania Trust Alapítvánnyal, minden elképzelésükről közösen tárgyalnak, ezzel is gördülékenyebbé téve a tervezés folyamatát. „Tudjuk, hogy nekünk és a partnereinknek másképp kell viszonyulnunk ehhez a helyszínhez, nem verhetünk be egyetlen szöveget sem akárhová, hisz minden cselekedetünk lenyomatot hagy.” (ŞULEA, 2014)

A számos környezetbarát kezdeményezés mellett, amelyet a fesztivál magáénak tudhat, a szelektív hulladékgyűjtés az ötnapos rendezvény kulcstevékenysége. A fesztivál szervezői 2014 óta tudatosan eszközölnék környezetkímélő intézkedéseket, a szeméttárolókat külön rekeszekre osztották fel, emellett elkezdték a kerékpáros közlekedést népszerűsíteni. Szintén ebben az évben

elindították az Erősebb. Nagyobb. Jobb. Zöldebb (Stronger. Bigger. Better. Greener) név alatt futó kísérleti programot, melynek sikerességén felbuzdulva 2015-ben létrehozták a Mi vagyunk, akik zölddé tesszük a világot (We are the people who green the world) programot, mellyel a klímaváltozás elleni küzdelem fontosságát szerették volna tudatosítani a zenén és a fenntartható rendezvényszervezésen keresztül. (NEGRUŞA – MURAREANU, 2020) A környezettudatosság növelésére és az ökológiai lábnyom csökkentésére irányuló, ugyancsak 2015-ös program keretében egy 24 és egy 12 órás öko-sarkot alakítottak ki a fesztiválhelyszínen és a kempinghelyen, ahol naponta több, mint ötezren fordultak meg. Igazi kuriózumnak számított az először 2015-ben útjára indított ÖKO-Követek (ECO-Ambassadors) projekt, amelyen akkor 12 kerékpáros vállalta, hogy legkevesebb 250 km-t kerékpárral tesz meg a Bonchidára vezető úton. 2016-ban már harmincan vettek részt a kihívásban, többen Hollandiából, az Egyesült Királyságból, Dániából, Ausztriából, valamint Románia minden szegletéből, összesen közel 17 000 km-t letekerve. (NEGRUŞA – MURAREANU, 2020)

2017-ben az Electric Castle hosszútávú célként tűzte ki a #ZeroWaste küldetést, amivel vállalták a fesztiválon keletkező összes hulladék csökkentését és újrahasznosítását. Az az évben megtermelt hulladék 85%-át sikerült szelektíven összegyűjteni, melyből mintegy 19 tonnányit újrahasznosítottak. A célnak megfelelően az ételpazarlás megszüntetése is a tervek között szerepel. A jövőben a fesztivál öt napja alatt felhalmozódott ételtöbbletet a kolozsvári Élelmiszerbankkal együttműködve, különböző civil szervezeteken keresztül kívánják a rászorulókhoz eljuttatni.

A Transylvania Trust Alapítvány elnöke szerint kifejezetten szükségesek a környezet védelme érdekében tett erőfeszítések: „nagyon hiszek abban, hogy minden egyes lépésünket úgy kell megtennünk, hogy holnap, holnapután is legyen olyan a környezetünk, hogy biztonságban tudjanak élni a gyermekeink, unokáink. Éppen ezért, nemcsak támogattuk, hanem segítettük is a szervezőket abban, hogy a szelektív hulladékgyűjtés összejöjjön.” (HEGEDÜS, 2017)

A fesztivállátogatók hozzáállása szintén példaértékű, „nemzetiségre való tekintet nélkül az első pillanattól éreztük a tiszteletet a kastély iránt, az értékek iránt. Egészen különleges az a társaság, amely eljön Bonchidára, mert nemcsak civilizáltan viselkednek a kastéllyal szemben, hanem nagyon-nagyon odafigyelnek arra, hogy hogyan néz ki a környezetük.” Természetesen a szervezők szintén vigyáznak az épület minden szegletére: „70-80 ember szedte a szemetet, segített a környezet tisztán tartásában, de én egyetlenegy fiataalt sem láttam, aki nem a speciális tárolókba

dobta volna akár a sörösdobozt, akár a papírtálcát. Soha semmit nem tettek tönkre, nem firkáltak a falra.” (HEGEDÜS, 2017)

A fesztivál öt napja alatt a kastély udvara és parkja kétségtelenül jelentős terhelésnek van kitéve, éppen ezért a helyszín eredeti állapotának visszaállítása kulcsfontossággal bír. A fesztivált követő tereprendezés szintén egy hosszadalmas folyamat, az utómunkálatok keretében a helyszín megtisztítása után másfél tonna fűmagot vetnek el a terület újrafüvesítése érdekében.

Láthattuk, hogy az Electric Castle fenntarthatósági tervének középpontjában a hulladékkezelés és az ételpazarlás megszüntetése áll, viszont felvetődik a kérdés, hogy mekkora hangsúlyt fektetnek az áram-, víz- és üzemanyagfogyasztásra. Bucată (2019) szerint ezen hatástényezők mérséklését a szervezők figyelmen kívül hagyják. Mivel a fesztivál területén nem állnak rendelkezésre ideiglenesen felállított ivóvíztartályok, a fesztivállátogatók kizárólag palackozott ivóvízhez juthatnak hozzá az öt nap során, ezáltal pedig tömérdek mennyiségű műanyag hulladékot termelnek. A különjáratú utasszállítás, a szemetes konténereket, WC-tartályokat, különböző építőanyagokat szállító dömperek állandósult közlekedése komoly akadályokat gördít a fenntartható rendezvényszervezés útjába.

7. AZ ELECTRIC CASTLE FESZTIVÁL SWOT ANALÍZISE

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
• A Bánffy-kastély, mint egyedi fesztiválhelyszín • Fogyasztói igényekhez igazított színvonalas és változatos kínálat-paletta • Minőségi szolgáltatások • Folyamatos fejlődés, innovációk • Fenntartható és közösségépítő rendezvényszervezés • Alkalmazkodó képesség • Hatékony, a külföldi fogyasztókat is célzó marketingkommunikáció • Megfelelő árképzésű jegyek és bérletek • Kolozsvár közelsége	• A kastély parkjának és udvarának korlátozott befogadóképessége • A fesztiválon árusított termékek drágább árfekvése • A fenntarthatósági terv egyoldalúsága • Kifogásolható hangszigetelés
LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
• Több szponzor, külső támogató bevonása • Hivatalosan működő szállásadó egységek létrehozása Bonchida községben • A hazai nemzeti és etnikai kisebbségekhez tartozó előadók meghívása, a sokszínűség jegyében • Újabb belső terek látogathatóvá tétele a kastélyban • További népszerűsítés a külföldi fogyasztók körében	• Az Untold fesztivállal való területi koncentrálttság • Bonchida község önkormányzatával tartósan fennálló összeférhetlenség • A fesztiválok megszervezését ellehetetlenítő járványügyi szigorítások tartós fennállása • A járványhelyzet miatti belföldi és külföldi kereslet-csökkenés

8. KÖVETKEZTETÉSEK

A 2. Célkitűzések és módszertan fejezetben ismertetett hipotéziseket az elvégzett szekunder és primer kutatás eredményeire alapozva a következőkben válaszolom meg:

H1: Az Electric Castle fesztiválnak köszönhetően az Erdélyi Versailles-ként emlegetett Bánffy-kastély felkerült a turistatérképre, országos és nemzetközi ismertségre tett szert.

Tekintve, hogy a rendezvényt időszakosan, évente egy alkalommal szervezik meg, mindössze a nyári turisztikai szezon öt napján generál turistaérkezést az adott desztinációban. Ennek ellenére a fesztivál turisztikai jelentőségét vizsgálva, szignifikáns növekedést tapasztalhattunk a látogatószám alakulásában, évente több kétszázezer embert vonz Bonchidára a népszerű zenei fesztivál. A modern installációs kiállításoknak köszönhetően a kastély belső tereit is megnyitották a fesztivállátogatók előtt, hangsúlyozva annak építészeti sajátosságait, az épített örökség fontosságát. Lényegében az egész fesztivál a kastély, a történelmi értékek fontossága, a régi és új kapcsolata köré épült fel, ennél fogva azok kölcsönhatásban vannak egymással.

Kiemelt jelentőséggel bírnak a szervezők és szponzori támogatók helymarketing és desztinációs marketing megszervezésére irányuló törekvései. A gondosan megtervezett reklámkampányok (lásd a fesztivál 2018-as „Meet Me at the Castle” szlogenje), a kastély felújítását támogató adománygyűjtési akciók kétségkívül hozzájárultak az addig kevésbé ismert Bánffy-kastély és ezzel együtt Bonchida község széleskörű népszerűsítéséhez.

A látogatók összetételét vizsgálva kiderült, hogy a résztvevők évente átlagosan 8-10%-át képezik a külföldi fesztivállátogatók, akik főként Nagy-Britanniából, Magyarországról, Franciaországból és Németországból érkeznek. Tekintve, hogy a helyiek részvételi aránya elmarad az egyéb országokon belüli helyszínekről vagy külföldről érkezők arányától, kijelenthetjük, hogy a kutatott fesztivál, és ezzel együtt a bonchidai Bánffy-kastély nemzeti és nemzetközi jelentőséggel bír.

Az egyes interjúrészek szintén a felállított hipotézis helyességét támasztják alá. Hegedüs Csilla, a Transylvania Trust elnöke kiemelte, „a fesztiválnak köszönhetően az egész ország felfigyelt erre az értékre, életet hoztak a falak közé, vibráló, őszinte, fiatal életet.” Az alapítvány munkatársa, Berki Tímea szerint kijelenthető, hogy az Electric Castle fesztiválnak köszönhetően nemcsak országos jelentőségű, de nemzetközi ismertségre is szert tett a Bánffy-kastély.

H2: Az Electric Castle fesztivál a romániai fesztiválpiac egyik legnagyobb szereplőjévé nőtte ki magát.

Gazdasági-turisztikai szempontból az Electric Castle jelenleg az ország harmadik legjelentősebb fesztiváljának minősül a kolozsvári Untold és a konstancai Neversea fesztivál után. Bevételei 2017-hez képest 51,1 százalékkal nőttek, 26,9 millió lejre, míg nem 2019-ben 35 millió lej bevételt generált a jegyeladásokból és szponzori támogatásokból.

A hazai fesztiválpiac kínálatának áttekintő elemzése, ilyenformán bizonyítja a 2-es számú hipotézist.

H3: Az Electric Castle fesztivál gazdasági-turisztikai előnyei helyi, megyei, regionális és nemzeti szinten egyaránt érzékelhetők.

A fesztivál jövedelemteremtő képessége révén hozzájárul a lakosság, a helyi önkormányzat, a vállalatok és az állam bevételnövekedéséhez, így az ország GDP-jére is hatást gyakorol. A gazdasági hatáselemzés eredményeiből kiderült, hogy a fesztivállátogatók több, mint fele igénybe veszi a környék szálláslehetőségeit, közel egynegyedük a falubeliek lakásait veszi igénybe szálláshelyként, többletjövedelemhez juttatva a helyi lakosságot, 18%-uk pedig hivatalosan működő, nagy valószínűség szerint kolozsvári szállásadó egységekben generál vendégéjszakát.

Ami a megyei szintű gazdasági hatásokat illeti, a piacvezető Untold és az Electric Castle fesztiváloknak köszönhetően 340-370 millió lej folyik be Kolozs megye gazdaságába, melyek alatt többletjövedelemhez jutnak a kiskereskedelmi egységek, vendéglátók, szállásadók egyaránt. A fesztivál munkahelyteremtési képessége révén a szervezőcégek állandó alkalmazottakat is foglalkoztatnak, viszont nem tekinthetünk el az esemény körüli időszakban foglalkoztatott 200-250 helybéli lakostól sem. A munkahelyek számának növekedésével, ilyenformán a fesztivál hozzájárul a munkanélküliség mértékének csökkentéséhez, újabb bevételi forráshoz juttatva az államot. A növekedő bevételek, a szponzorok támogatásai különböző helyi szintű infrastrukturális beruházásokat tesznek lehetővé, melynek köszönhetően a desztináció imázsa javul, a helyi kultúra erősödik, a lakosság életminősége növekszik.

A fesztivál gazdasági hatáselemzésének eredményei ekképpen alátámasztják a 3-as számú hipotézist.

9. ÖSSZEFOGLALÁS

Dolgozatomban a bonchidai Bánffy-kastély fesztiválturisztikai értékváltásának körülményeit vizsgáltam, megpróbáltam kideríteni milyen mértékű gazdasági-turisztikai potenciállal rendelkezik hazánk egyik legjelentősebb zenei fesztiválja, az Electric Castle, illetve milyen szerepet tölt be a kastély és a helyi lakóközösség életében.

A kutatási kérdések megválaszolása érdekében szekunder és primer források felhasználásával átfogóan vizsgáltam a bonchidai Bánffy-kastély evolúciós szakaszait, napjainkban betöltött idegenforgalmi-kulturális, oktatási és közösségi funkcióit. Láthattuk, hogy a Transylvania Trust Alapítvány védnöksége alatt működő kastély közösségi, turisztikai vérkeringésbe való integrációja egy immár két évtizede tartó folyamat, kezdetben kastélynapokat, helyreállítási szaktáborokat rendeztek meg a történelmi helyszínen, a nagyléptékű felújítási munkálatok pedig lehetővé tették a turisztikai szuprastruktúra helyi szintű megteremtését. Az évek során egyre több közösségi teret nyitottak meg a turisták előtt, otthont adva az Erdélyi Filmfesztiválnak és a nemzetközi jelentőségű Electric Castle nyári zenei fesztiválnak. Jövőbeli fejlesztési elképzeléseik szintén a közösségépítést célozzák, történelmi emlékeret, kiállítóteret szeretnének létrehozni, a terveik között szerepel az is, hogy a Bánffy-kastély egy közép-kelet-európai kortárs összművészeti központtá váljon.

Szekunder forrásokra támaszkodva kutattam a fesztiválturizmus elméleti háttereit, a kastélyok, mint emblemikus épületek fesztiválturisztikai hasznosítását célzó törekvéseket hazai és külföldi példákon keresztül. A vizsgált mennyiségi adatok rávilágítottak arra, hogy az utóbbi évtizedben látványosan fejlődött a romániai fesztiválpiac kínálata, a fesztiválturizmus, mint ágazat dinamikus fejlődése a szervező cégek arányában, a látogatószám alakulásában és a bevételeket tekintve egyaránt érzékelhető volt. Bizonyosságot nyert, hogy az Electric Castle fesztivál gazdasági-turisztikai szempontból hazánk egyik vezető nyári zenei fesztiválja, mely öt napja alatt jelentős többletjövedelemhez jutnak a helyi lakosok, szállásadók, vendéglátók és kiskereskedelmi egységek, de a turizmusból származó bevételeket a helyi önkormányzat, a fesztivál főtámogatói is élvezik. Másfelől a Kolozsváron generált vendégéjszakáknak, egyéni költségeknek köszönhetően megyei és országos szinten is érzékelhető a fesztivál jelenléte. A fesztivállátogatók összetételének vizsgálata, a fesztivál fizetési mérlegre gyakorolt pozitív hatása, ugyanakkor arra enged következtetni, hogy az Electric Castle nemzetközi jelentőséggel bír.

A fesztivál társadalmi és környezeti hatáselemzése révén annak hosszútávú hatásai is egyértelműsíthetővé váltak. Láthattuk, hogy a jelentős anyagi vonzat mellett, a fesztiválnak köszönhetően úgy a kastély felújítását, mint a községi intézményeket érintő infrastrukturális beruházások is megvalósulhattak, ugyanakkor a fenntartható rendezvényszervezésnek

köszönhetően az Electric Castle jó irányban halad a Románia legzöldebb fesztiválja cím megszerzésének útján.

Az Electric Castle fesztivál erősségeit, gyengeségeit, lehetőségeit és veszélyeit vizsgáló SWOT analízist tekintve arra következtethetünk, hogy a különleges helyszínválasztás (lásd a kastély területe és Kolozsvár közelsége) a változatos és minőségi, a fogyasztók igényeihez igazított programok kínálata, a megfelelő árképzés és a hatékony marketingkommunikáció egyaránt hozzájárulnak a fesztivál sikerességéhez. Gyengeségként értelmezhető a korlátozott befogadóképesség, a fesztiválon árusított termékek drágább elérhetősége vagy a kizárólagosan a hulladékkezelésre és az ételpazarlás megszüntetésére összpontosító fenntarthatósági terv, melyek együttesen akadályozhatják a fesztivál további fejlődését, a jövőbeli elképzelések megvalósulását. Ugyanakkor a külső veszélytényezőktől sem tekinthetünk el, hisz ezek ugyan a fesztivál hatókörén kívül esnek, negatívan érinthetik a fesztivált. Ilyenformán megemlíthetjük a piacvezető Untold fesztivál közelségét, amely elszívó hatása mellett gyengítheti az Electric Castle gazdasági erejét. A Bonchida község önkormányzatával tartósan fennálló összeférhetetlenség, vagy a pandémia okozta további szigorítások, az előrelátható gazdasági visszaesés hozadékai szintén komoly akadályoknak tekinthetők.

Az ismertetett gyengeségek és veszélytényezők mérséklése érdekében a következőket javaslom:

- A vendégéjszakák számának helyi szintű növelése érdekében célravezető lehet Bonchida község szálláskínálatának bővítése.
- A fesztivál víziójához hűen indokolt a programkínálat bővítése nemzeti és etnikai kisebbségekhez tartozó előadók meghívása által.
- A fesztivál és a kastély szimbiózisát elmélyítendő, célszerű lehet a kastély újabb történelmi tereinek megnyitása a fesztivállátogatók előtt, illetőleg a kastély imázsát népszerűsítő célzott marketingkampányok szorgalmazása.
- Több szponzor, külső támogató bevonása a stabilabb pénzügyi háttér megteremtése, helyi szintű gazdasági előnyök előmozdítása és a fesztivál marketingkommunikációjának támogatása végett.
- A fesztivál nemzetközi jelentőségének erősítése érdekében követendő célként fogalmazható meg a külföldi fesztivállátogatókat célzó marketingtevékenység szélesebb kiterjesztése.

Összességében elmondható, hogy az Electric Castle talán az egyik legjobb példája annak, hogyan lehetséges – mindenféle előzetes tapasztalat nélkül – egy olyan jelentős történelmi helyszínt, mint Erdély Versailles-ja az új generáció kulturális jelenségévé tenni, egy vidéki rendezvényből egy innovatív, folyamatosan megújuló, közösséget építő, hazai és nemzetközi szinten is elismert fesztivált formálni.

IRODALOMJEGYZÉK

Kötet, könyv nyomtatva

- BEECH, J., KAISER, S., KASPAR, R. (2014) *The Business of Events Management*. Edinburgh Gate, Pearson Education.
- BICSOK Z., ORBÁN ZS. (2012) *Isten segedelmével udvaromat megépítettem. Történelmi családok kastélyai Erdélyben*. Csíkszereda, Gutenberg Kiadó. 89-98. p.
- GETZ D. (1991) *Festivals, Special Events, and Tourism*. Van Nostrand Reinhold, New York
- GY. DÁVID GY. (2001) *A bonchidai Bánffy-kastély*. Kolozsvár, Polis Könyvkiadó.
- KOVÁCS A., SEBESTYÉN J., SZABÓ B. (1995) *Bonchida – Bánffy-kastély*. Sepsiszentgyörgy, Castrum Könyvkiadó, 2-9, 12, 14-15. p.
- MICHALKÓ G., RÁTZ T. (2005) *A kulturális turizmus élmény-gazdaságtani szempontjai*. MTA Társadalomkutató Központ, Budapest.
- PONT CSOPORT (2016) *Kastély Erdélyben Stratégia 2016-2025*. PONT csoport. 139-140. p.
- PUCZKÓ L., RÁTZ T. (2001) *A turizmus hatásai*. Aula Kiadó, Budapest

Tanulmányok az interneten

- BODROGAI L. (2019) *A keresleti és kínálati oldal összehasonlító elemzése a hazai turizmusban az Esterházy kastélyegyüttes és térsége példáján*. PhD-disszertáció, Kaposvári Egyetem, Kaposvár, Letöltve: http://real-phd.mtak.hu/797/3/Bodrogai_Laszlo_phd_ertekezes.pdf, 59. p. (Utolsó letöltés: 2020. 03. 10)
- FRAMES (2019) *Studiu Frames: Vara festivalurilor. Neversea, Untold, Bon Jovi și Metallica duc piața festivalurilor la peste 600 de milioane de lei*, Letöltve: <https://framesmedia.ro/blog/studiu-frames-vara-festivalurilor-neversea-untold-bon-jovi-si-metallica-duc-piata-festivalurilor-la-pest-600-de-milioane-de-lei/> (Utolsó letöltés: 2021. 03. 02)
- MOISESCU, O. I. (2018) *Analiza experienței festivaliere și a impactului local al festivalurilor Untold și Electric Castle în anul 2017*, Letöltve: <https://www.researchgate.net/publication/326540991> (Utolsó letöltés: 2021. 03. 15)
- NEGRUȘA, A. L., MURAREANU, T. (2020) *Strategic elements for successful planning of festivals – the case study of Electric Castle Festival*, Letöltve: <https://www.cceol.com/search/viewpdf?id=925847> (Utolsó letöltés: 2021. 03. 09)

- RAJ, R. (2003) *The impact of Festivals on Cultural Tourism*, Letöltve: https://www.researchgate.net/publication/237782968_Paper_Titled_The_Impact_of_Festivals_on_Cultural_Tourism (Utolsó letöltés: 2021. 04. 05)
- RÁTZ T. (1999) *A turizmus társadalmi-kulturális hatásai*. PhD-disszertáció, Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem, Budapest, Letöltve: http://phd.lib.uni-corvinus.hu/206/1/ratz_tamara.pdf (Utolsó letöltés: 2021. 04. 11)

Kiadványok az interneten

- JÁSZBERÉNYI M., ZÁTORI A., ÁSVÁNYI K. (2017) Fesztiválturizmus. *MeRSZ – Akadémiai Kiadó*. doi: 10.1556/9789634540083.

Folyóiratcikkek és napilapok

- HÁROMSZÉK Független Napilap (2019) A bonchidai Bánffy-kastély – Magyar támogatás a restaurálásra. Letöltve: <https://www.3szek.ro/load/cikk/126285/magyar-tamogatas-a-restauralasra-a-bonchidai-banffy-kastely> (Utolsó letöltés: 2021. 02. 27)
- KUNDI V. (2012) Fesztiválok gazdasági hatásmérésére alkalmazott nemzetközi és hazai modellek bemutatása. *Tér és Társadalom*, 26(4), p. 97-100. doi: 10.17649/TET.26.4.2080.
- PAP M. (2020) Folytatódik a restaurálás az erdélyi Versailles-ban. *Székelyhon Napilap*, Letöltve: https://media.szekelyhon.ro/pictures/editions/189/18919/18919_268683.pdf (Utolsó letöltés: 2021. 02. 27)
- PÉTER ZS. (2006) Kastélyturizmus az Észak-magyarországi régióban. *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek*, 3(1), p. 69-81.
- SULYOK J., SZIVA I. (2009) A fesztiválturizmus nemzetközi és hazai tendenciái. *Turizmus Bulletin*, 13(3), p. 3-13.

Cikkek az interneten

- BEDE L. (2020) Európai fesztiváldíjat nyert a bonchidai Electric Castle és a kolozsvári Jazz in the Park. *Krónika Online*, Letöltve: <https://kronikaonline.ro/szines/europai-fesztivaldiat-nyert-a-bonchidai-electric-castle-es-a-kolozsvari-jazz-in-the-park> (Utolsó letöltés: 2021. 04. 02)
- BELIGĂR, C. (2020) Cum renaște un castel: O nouă viață pentru monumentele uitate și era Electric Castle. *Revista Sinteza*, Letöltve: <https://www.revistasinteza.ro/cum-renaste-un-castel-o-noua-viata-pentru-monumentele-uitate-si-era-electric-castle> (Utolsó letöltés: 2021. 03. 25)
- BUCATĂ, R. (2019) Într-o Românie needucată, e încă greu să faci un festival ca Electric Castle să fie ecologic. *Vice.com*, Letöltve: <https://www.vice.com/ro/article/3kx88j/gunoaie-la-electric->

castle?fbclid=IwAR2yJTUAYGMYsKWqnZ8HwkBYJBic18ZH8IE33MTjYZYXEGIFEYxAvWrwdrM (Utolsó letöltés: 2021. 04. 17)

- BURDUCEL, L. (2019) Electric Castle 2019. Ce artiști urcă pe scenă, prețul biletelor și programul complet al festivalului de la Cluj. Letöltve: <https://a1.ro/timp-liber/muzica/electric-castle-2019-pret-bilete-artisti-si-programul-complet-al-festivalului-de-la-cluj-id852430.html> (Utolsó letöltés: 2021. 03. 17)
- CHIRILĂ, R. (2015) Primii artiști confirmați la Electric Castle Festival 2016. *InfoMusic*, Letöltve: <https://www.infomusic.ro/2015/11/artisti-confirmati-electric-castle-festival-2016/> (Utolsó letöltés: 2021. 03. 11)
- CLUJUST.RO (2020) Primăria Bontida a obținut în instanță de la organizatorii EC circa 550.000 lei diferențe de impozit și majorări. Letöltve: <https://www.clujust.ro/primaria-bontida-a-obtinut-in-instanta-de-la-organizatorii-ec-circa-550-000-lei-diferente-de-impozit-si-majorari/?fbclid=IwAR2XYZor9sqDgPEWh08cH8rlO-luTtCxVi4Yzu2copDa89gf05cQp3w1gRo> (Utolsó letöltés: 2021. 04. 11)
- CSR MEDIA (2017) Lidl Romania a alocat 70.000 euro pentru modernizarea scolii din Bontida. Letöltve: <https://www.csrmedia.ro/lidl-romania-a-alocat-70-000-euro-pentru-modernizarea-scolii-din-bontida/> (Utolsó letöltés: 2021. 04. 11)
- DIACONU, C. (2021) Castleul Bánffy de la Bontida – istoria locului unde festivalul Electric Castle prinde viață. *Libertatea.ro*, Letöltve: <https://www.libertatea.ro/lifestyle/castelul-banffy-bontida-povestea-2685903#lucruri-mai-putin-stiute-despre-castelul-banffy-de-la-bontida> (Utolsó letöltés: 2021. 03. 11)
- DIGI24.RO (2015) Cifre oficiale. Record de spectatori la Electric Castle 2015. Letöltve: <https://www.digi24.ro/magazin/timp-liber/divertisment/cifre-oficiale-record-de-spectatori-la-electric-castle-2015-410106> (Utolsó letöltés: 2021. 03. 12)
- DOBRESCU, P. (2020) Electric Castle 2020. The Chemical Brothers și Placebo, ultimele nume mari anunțate. *Libertatea.ro*, Letöltve: https://www.libertatea.ro/stiri/electric-castle-2020-artisti-program-bilete-2820559?fbclid=IwAR19LY5hIhcLHRDOzo9xMKIwWxW5QU-PVaBB1cxT6Q4n_Zm7WcyUVosMMk (Utolsó letöltés: 2021. 03. 12)
- ERDÉLY ONLINE (2019) Épített-örökség helyreállító szaktábor a bonchidai Bánffy-kastély, Letöltve: <https://www.erdon.ro/erdely-hirei/epített-orokseg-helyreallito-szaktabor-a-bonchidai-banffy-kastelyban-2454210/> (Utolsó letöltés: 2021. 02. 27)
- IANCU, L. (2017) Eximtur: Peste 13.000 de turiști străini vor veni la festivalul Electric Castle de la Cluj-Napoca. *Profit.ro*, Letöltve: <https://www.profit.ro/profitul-tau/entertainment/eximtur-pest-13-000-de-turisti-straini-vor-veni-la-festivalul-electric-castle-de-la-cluj-napoca-16925611> (Utolsó letöltés: 2021. 04. 12)

- IMBREA, A. (2019) Electric Castle: cum devin 30 de hectare un oras care traieste doar cinci zile si cine sunt locuitorii lui. *Wall-Street*, Letöltve: <https://www.wall-street.ro/articol/Marketing-PR/238512/electric-castle-cum-devin-30-de-hectare-un-oras-care-traieste-doar-cinci-zile-si-cine-sunt-locuitorii-lui.html#gref> (Utolsó letöltés: 2021. 02. 27)
- JUNCU, R. (2019) Electric Castle 2019: Un hub electric. *Forbes Romania*, Letöltve: <https://www.forbes.ro/articles/electric-castle-un-hub-electric-134343> (Utolsó letöltés: 2021. 02. 27)
- KASTÉLY ERDÉLYBEN Bánffy-kastély, Bonchida, Letöltve: <https://kastelyerdelyben.ro/banffy-kastely-bonchida-.html> (Utolsó letöltés: 2021. 02. 27)
- KASTÉLY ERDÉLYBEN KOALÍCIÓ (2017) Bánffy-kastély, Bonchida, Letöltve: <http://koalicio.kastelyerdelyben.ro/castle/banffy-kastely-bonchida-2-2/> (Utolsó letöltés: 2021. 02. 27)
- KASTÉLY ERDÉLYBEN KOALÍCIÓ (2017) Helyreállítási szaktábor a bonchidai Bánffy-kastélyban, Letöltve: <http://coalitie.castelintransilvania.ro/a-lorem-ipsum-nem-egy-veletlenszeru-szoveg/> (Utolsó letöltés: 2021. 02. 27)
- KIBELBECK M. (2020) Bánffy-kastély, az erdélyi Versailles. *Cultura Magazin*, Letöltve: <https://cultura.hu/kultura-plusz/irok-otthona-banffy-kastely-bonchida/> (Utolsó letöltés: 2021. 02. 27)
- KOROM CS. (2019) Trendteremtés Bonchidán. *Erdélyi Krónika*, Letöltve: <https://erdelyikronika.net/2019/08/12/trendteremtes-bonchidan/> (Utolsó letöltés: 2021. 02. 27)
- LŐRINCZ A. (2020) Hús év kezdődött a bonchidai Bánffy-kastély felújítása, itt tartanak most. *Maszol.ro*, Letöltve: <https://maszol.ro/kultura/133114-husz-eve-kezd-dott-a-bonchidai-banffy-kastely-felujitasa-itt-tartanak-most-video> (Utolsó letöltés: 2021. 02. 27)
- MONITORUL (2019) Electric Castle után restaurálási tábor a bonchidai Bánffy-kastélyban, Letöltve: <http://www.monitorulcj.ro/napi-hirek/73113-electric-castle-utan-restauralasi-tabor-a-bonchidai-banffy-kastelyban#sthash.b4dxUmn8.dpbs> (Utolsó letöltés: 2021. 02. 27)
- MATEI, I., MIHAI, A. (2016) Electric Castle 2016: Bonțida, comuna clujeană care a găzduit festivalul de muzică, a atras de șase ori mai mulți turiști decât localnici. *Business Magazin*, Letöltve: <https://www.businessmagazin.ro/analize/turism/electric-castle-2016-bontida-comuna-clujeana-care-a-gazduit-festivalul-de-muzica-a-atras-de-sase-ori-mai-multi-turisti-decat-localnici-galerie-foto-15531573> (Utolsó letöltés: 2021. 03. 12)
- MÜLLER P. (2018) Egy magyar sikertörténet: A Sziget Fesztivál. *The Business*, Letöltve: https://thebusiness.blog.hu/2018/08/11/egy_magyar_sikertortenet_a_sziget_fesztival (Utolsó letöltés: 2021. 03. 29)

- OȘAN, A., MAGRADEAN, V. (2014) Peste 79.000 de participanți la Festivalul Electric Castle de la Bontida. *Mediafax.ro*, Letöltve: <https://www.mediafax.ro/life-inedit/peste-79-000-de-participanti-la-festivalul-electric-castle-de-la-bontida-12824863> (Utolsó letöltés: 2021. 03. 11)
- PENGŐ Z. (2019) 70-75 millió eurót hoznak Kolozs megyének a nyári zenei fesztiválok. *Maszol.ro*, Letöltve: <https://www.maszol.ro/index.php/gazdasag/114042-70-75-millio-eurot-hoznak-kolozs-megyenek-a-nyari-zenei-fesztivalok> (Utolsó letöltés: 2021. 04. 14)
- REȘTEA, K. (2017) Festivalierii de la Electric Castle pot contribui la restaurarea Castelului Bánffy. *Actual de Cluj*, Letöltve: <https://actualdecluj.ro/festivalierii-de-la-electric-castle-pot-contribui-la-restaurarea-castelului-banffy/> (Utolsó letöltés: 2021. 04. 02)
- SARĂU, M. (2017) Abonamentele la Electric Castle 2017, epuizate cu o lună înainte de festival. *iConcert.ro*, Letöltve: <https://www.iconcert.ro/abonamente-electric-castle-2017-sold-out.html> (Utolsó letöltés: 2021. 03. 11)
- S.NET (2018) Electric Castle: From small business to music festival. Letöltve: <https://surfonthe.net/electric-castle-success/> (Utolsó letöltés: 2021. 04. 02)
- S.NET (2018) Electric Castle Festival: What's the recipe for success? Letöltve: <https://surfonthe.net/electric-castle-marketing/> (Utolsó letöltés: 2021. 04. 02)
- SCARLAT, A. (2019) New Media Castle: experiența unică de la Electric Castle 2019. *Revista Business*, Letöltve: <https://www.revistabiz.ro/new-media-castle-experienta-unica-de-la-electric-castle-2019/> (Utolsó letöltés: 2021. 03. 11)
- SZABADSÁG.RO (2019) Játékosság és innováció: egyedi élményeket ígér az EC. Letöltve: <http://szabadsag.ro/-/jatekossag-es-innovacio-egyedi-elmanyeneket-iger-az-ec> (Utolsó letöltés: 2021. 03. 09)
- TRANSINDEX.RO (2021) Aktívan részt lehet venni a bonchidai Bánffy-kastély restaurálásában. Letöltve: <https://eletmod.transindex.ro/?hir=24994> (Utolsó letöltés: 2021. 02. 27)
- TRANSINDEX.RO (2020) Az Electric Castle szervezését és lebonyolítását nem akadályozza a Bánffy-kastély felújítása. Letöltve: <https://eletmod.transindex.ro/?hir=24358> (Utolsó letöltés: 2021. 02. 27)
- TRANSYLVANIA TRUST (2018) Bánffy-kastély, Letöltve: <http://www.transylvaniatrust.ro/hu/banffy-kastely/> (Utolsó letöltés: 2021. 02. 27)
- TUCKER, E. 10 music festivals in extraordinary locations. Where the line-up is as good as the architecture. *The Spaces*, Letöltve: <https://thespaces.com/music-festivals-extraordinary-places/> (Utolsó letöltés: 2021. 04. 17)
- VASILIU, O. (2017) Electric Castle 2017: The royal electric(fied) festival experience. *Business Review*, Letöltve: <https://business-review.eu/business/media->

marketing/electric-castle-2017-the-royal-electricified-festival-experience-143388 (Utolsó letöltés: 2021. 03. 11)

ZIUA DE CLUJ (2019) Marile festivaluri inițiate de clujeni aduc încasări de 120 de milioane. Letöltve: <https://zgj.ro/economie/marile-festivaluri-initiate-de-clujeni-aduc-incasari-anuale-de-120-de-milioane--193018.html> (Utolsó letöltés: 2021. 02. 27)

ZSIZSMANN E. (2018) Kincsesládánk, Erdély: a bonchidai Bánffy-kastély, ahol a legtöbb műemlékes szelfi készül. *Maszol.ro*, Letöltve: <https://maszol.ro/kultura/100530-kincsesladank-erdely-a-bonchidai-banffy-kastely-ahol-a-legtobb-m-emlekes-szelfi-keszul> (Utolsó letöltés: 2021. 03. 11)

ZSIZSMANN E., TASI A. (2018) Hatalmas és látványos az idei Electric Castle fesztivál. *Maszol.ro*, Letöltve: <https://maszol.ro/fotoriport/134-hatalmas-es-latvanyos-az-idei-electric-castle-fesztival> (Utolsó letöltés: 2021. 03. 11)

Honlapok

Az Electric Castle fesztivál hivatalos weboldala: <https://www.electriccastle.com/>

Romániai cégek listája: <https://www.listafirme.ro/>

Bonchida község beruházásai a 2014-2020-as időszakban: <http://comunabontida.ro/investitii-finalizate-2014-2020/>

Nemzeti Statisztikai Hivatal (INS) honlapja: <http://statistici.INSSE.ro/>

MELLÉKLETEK

1. **MELLÉKLET: Berki Tímeához, a Transylvania Trust Alapítvány munkatársához intézett interjúkérdések** (2021. április 2.):
 - Hányan látogatják évente a bonchidai Bánffy-kastélyt? A látogatók összetétele hogyan írható le?
 - Milyen előnyökre tett szert a kastély az Electric Castle jelenlétének köszönhetően? Hátrányokról beszélhetünk?
 - Kijelenthetjük, hogy az Electric Castle fesztiválnak köszönhetően nemcsak nemzeti, de nemzetközi ismertségre is szert tett a Bánffy-kastély?
 - Az Electric Castle ideje alatt a fesztivállátogatók mekkora arányban érdekeltek a kastély iránt? (New Media Castle projekt milyen számban csalogatta be a fesztivállátogatókat a kastély belső tereibe?)
 - Milyen lehetőségeket lát, amelyek erősíthetik a kastély és a fesztivál szimbiózisát?
2. **MELLÉKLET: Hegedüs Csillához, a Transylvania Trust Alapítvány elnökéhez intézett interjúkérdések** (Felhasznált források: OBOROCEA M. (2017) Electric Castle: ahol a több száz éves kastély élő, zöld és trendi. *Maszol.ro*, július 19.; LŐRINCZ A. (2020) Húsz éve kezdődött a bonchidai Bánffy-kastély felújítása, itt tartanak most. *Maszol.ro*, október 7.):
 - Hogyan találkozott a Transylvania Trust Alapítvány és az Electric Castle?
 - Sokan félnek attól, hogy a nagy hangerő kárt tesz a kastélyban. Ez a félsz mennyire megalapozott?
 - Milyen irányvonalak körvonalazódnak a Bánffy-kastély jövőjéről?
 - A következő években mely kastélyrészt újítják fel?
3. **MELLÉKLET: Az Electric Castle fesztivál 3 szervezőjéhez – Andi Vanca, Vlad Șulea, Teodor Negrea – intézett interjúkérdések** (Felhasznált forrás: BELIGĂR, C. (2014) Interviu – Electric Castle, festivalul care schimbă mentalități. *Transilvania Reporter*, szeptember 8.):
 - Milyennek látják a romániai fesztiválpiac kínálatát?
 - Hogyan írnák le az Electric Castle célcsoportját?
 - Miért éppen a Bánffy-kastélyt választották a fesztivál helyszínének?
 - Milyen nehézségekbe ütköznek a megfelelő fesztivál-körülmények megteremtésekor? Hogyan készítik elő a terepet?
 - Sok más fesztivállal ellentétben, az Electric Castle a *no brand* elvet követi. Így van?

- Mi áll az Electric Castle sikerének hátterében?
- 4. MELLÉKLET: Az Electric Castle fesztivál PR menedzseréhez, Andi Vanca-hoz intézett interjúkérdések** (Felhasznált forrás: *Zilesinopti.ro* (2018); NEAGOE, O. (2019) Electric Castle: Cinci zile de cinci stele. *Revista Business*, július 10.):
- A marketingkommunikációt tekintve mit tartanak fontosnak? Hogyan kommunikálnak a rajongókkal?
 - Milyen mértékben vonják be a helyi lakóközösséget a fesztivál életébe?
 - Mi a fesztivál víziója a következő 7 évre?
 - Milyen népszerűsítő stratégiákat alkalmaznak a külföldi fogyasztók elérésére?
- 5. MELLÉKLET: Az Electric Castle fesztivál produkciós menedzseréhez, Titus Carole-hoz intézett interjúkérdés** (Felhasznált forrás: *EC Magazin* (2021) Titus Carole, Production Manager Electric Castle, despre evoluția festivalului: „Feedback-ul publicului e cel mai important”, február 7.):
- Milyen területi változásokat eszközölnek 2021-ben? Lesznek új színpadok?
- 6. MELLÉKLET: A bonchidai lakosokhoz intézett interjúkérdések** (Felhasznált forrás: 100 MII PRODUCTIONS (2020) We are the Bontida People: Ambasadorii Neoficiali Electric Castle, november 30.):
- Milyen következményei érzékelhetők a járványhelyzetnek a bonchidai közösségben?
 - Hogyan vélekednek az Electric Castle fesztiválról? Zavarják-e Önöket a fesztivál öt napja alatt tapasztalt hanghatások, a megnövekedett forgalom?
 - Milyen tapasztalataik vannak az elszállásolt fesztivállátogatókkal kapcsolatban?